

Diplomadolgozat

Vásárhelyi Alpár

Vidékfejlesztési agrármérnök szak

Csíkszereda

2024.

Szent István Campus
Vidékfejlesztési agrármérnök Szak

Gazdasági átalakulások és társadalmi hatásai
Romániában
A vidékfejlesztés és a munkaerőpiaci változások
vizsgálata Csíkszentkirály község példáján keresztül

Belső konzulens: Dr. Koncz Gábor egyetemi docens
Intézet/Tanszék: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Vidék- és Területfejlesztési Tanszék
Készítette: Vásárhelyi Alpár
Neptun kód: F1RPT8
Vidék és agrármérnök Msc
Levelező tagozat
Csíkszeredai Képzési Hely

Csíkszereda
2024.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1. A gazdasági fejlődés hatása Romániára és településekre	6
2.2. A privatizáció hatása Romániára és a településekre	7
2.3. A dezindusztrializáció hatása Romániára és a településekre	9
2.4. Munkanélküliség kialakulása Romániában	10
2.4.1. Dezindusztrializáció okozta munkanélküliség	12
2.4.2. Technológiai fejlődés okozta munkanélküliség	13
2.4.3. A munkanélküliség jelenlegi helyzete Romániában	14
2.4.4. Munkanélküli segély Romániában	16
2.5. A vidéki terek és azok fejlesztése Romániában	16
2.5.1. Az ásványvíz szerepe a vidéki térségek fejlesztésében	18
3. Anyag és módszer	22
3.1. Kutatási célok, kutatási kérdések, hipotézisek	22
3.2. A vizsgált település, Csíkszentkirály bemutatása	25
3.3. Kutatási módszer és a minta bemutatása	31
4. Kutatási eredmények áttekintése	33
4.1. A rendszerváltás hatásai	34
4.2. A privatizáció hatásai	35
4.3. Munkaerő piaci helyzet alakulása	39
4.4. A borvízben rejlő fejlesztési lehetőségek	44
5. Következtetések, javaslatok	48
Összefoglalás	52
Függelékek	53

1. Bevezetés

Az elmúlt évtizedek gazdasági és társadalmi átalakulásai számos változást hoztak Románia számára. Az 1989-es rendszerváltás utáni időszak különösen jelentős volt, hiszen ekkor kezdődött el a tervgazdaságból a piacgazdaság felé való átmenet, amely számos kihívást és lehetőséget egyaránt rejtett magában. Ez az átalakulás nemcsak a gazdasági struktúrákat érintette, hanem a munkaerőpiacot, a társadalmi viszonyokat és a regionális fejlesztési stratégiákat is alapjaiban változtatta meg. A dolgozatom célja, hogy bemutassam, miként hatottak ezek az átalakulások Románia és különösen a szülőfalum, Csíkszentkirály gazdasági és társadalmi szerkezetére.

A dokumentumelemzés középpontjában a privatizáció, a dezindusztrializáció és a technológiai fejlődés áll, mint a gazdasági átalakulások fő motorjai. Ezek a folyamatok alapvetően befolyásolták a munkaerőpiacot, a foglalkoztatási szerkezetet és a munkanélküliség alakulását. Különös figyelmet fordítok a vidékfejlesztés szerepére és lehetőségeire, hiszen Románia gazdasági növekedésében és társadalmi stabilitásában a vidéki területek fejlődése nélkülözhetetlen. Csíkszentkirály példája kiválóan szemlélteti, hogy a helyi gazdaságfejlesztési stratégiák milyen hatással lehetnek egy kisebb közösség életére, gazdaságára és a munkaerőpiacra.

A migráció szintén fontos tényezője a társadalmi-gazdasági változásoknak. Romániából számos ember választja a külföldön való munkavállalást, ami jelentős hatással van a helyi gazdaságokra és a családi struktúrákra. A dolgozatomban arra is kitérek, hogy a migrációs mozgások milyen gazdasági és társadalmi következményekkel járnak a hátrahagyott közösségek számára.

Mindezek mellett figyelembe veszem az ásványvíz-termelés és feldolgozás szerepét és gazdasági potenciálját is, mint Csíkszentkirály gazdaságának egyik meghatározó eleme. A dolgozatban kitérek arra, hogy az ásványvízre alapozó helyi iparágak milyen lehetőségeket rejtnek magukban a helyi gazdaságfejlesztés és a foglalkoztatás szempontjából.

A dolgozatom célja, hogy átfogó képet adjak a gazdasági átalakulások és a munkaerőpiaci változások összefüggéseiről, valamint a vidékfejlesztés és a migráció társadalmi-gazdasági hatásairól Romániában, különös tekintettel Csíkszentkirályra. Az elemzés során a helyi gazdaságfejlesztési stratégiák hatékonyságát is értékelem, javaslatokat téve a jövőbeli fejlesztési irányokra.

2. Szakirodalmi áttekintés

A romániai gazdasági átalakulások és társadalmi hatásai a rendszerváltás után szerteágazó témát jelentenek, melynek elemzése során figyelembe kell venni az 1989-es kommunista rendszer összeomlása utáni politikai, gazdasági és társadalmi változások összefüggéseit. A Ceaușescu-rezsim bukása után Románia jelentős gazdasági reformokat hajtott végre, beleértve az állami vállalatok privatizációját és a piacgazdaság felé való elmozdulást. Ez a folyamat különféle kihívásokat jelentett, mint például a nagyarányú munkanélküliség, a régiók közötti gazdasági egyenlőtlenségek kiéleződése és a korrupt gyakorlatok megerősödése.

Az ipari szerkezet átalakítása, a mezőgazdaság modernizálása és az informatikai szektor fejlődése jelentős változásokat hozott. A külföldi befektetések növekedése, különösen az Európai Unióhoz való csatlakozás után, pozitív hatással volt a gazdaságra, bár a haszon nem oszlott meg egyenlően az országon belül. Az infláció kezelése és a makrogazdasági stabilizációs programok, mint például az IMF-fel való együttműködés, segítették Romániát a gazdasági stabilitás elérésében. Azonban ezek a lépések gyakran társultak megszorító intézkedésekkel, melyek társadalmi feszültségeket generáltak.

A rendszerváltozás után nőtt a társadalmi mobilitás lehetősége, de ez egyenlőtlenül érintette a társadalom különböző rétegeit. A városi területek jobban élvezhették a nyitott piacgazdaság előnyeit, míg a vidéki régiókban a hagyományos életmódok fennmaradása és a munkalehetőségek hiánya problémát jelentett. Az oktatási rendszer reformja, a szakképzés és a felsőoktatás fejlesztése elengedhetetlen volt a munkaerőpiac igényeinek megfelelő képzett munkaerő biztosítása érdekében. Azonban a finanszírozási problémák és az oktatási egyenlőtlenségek továbbra is kihívást jelentenek.

A gazdasági lehetőségek hiánya és a jobb életkörülmények keresése vezetett a fiatalok és képzett munkaerő kivándorlásához, főként Nyugat-Európába. Ez a „brain drain” jelenség jelentősen befolyásolta Románia demográfiai szerkezetét és gazdasági kapacitását. Az átalakulások különösen érzékenyen érintették a romák és egyéb kisebbségek helyzetét. A szegregáció, a munkaerő-piaci diszkrimináció és az oktatáshoz való hozzáférés korlátozottsága továbbra is jelentős társadalmi problémák (Pop és Ionescu, 2011).

2.1. A gazdasági fejlődés hatása Romániára és településekre

A gazdasági fejlődés az 1940-1950 években különálló vizsgálat tárgyává vált, a kezdetekben célja volt a gazdasági fejlődéshez vezető körülményeknek a tanulmányozása. Valamint céljai között volt, hogy feltárja a régi gyarmatok szegénységének és fejletlenségének az okát. A gazdasági fejlődés középpontjában termelékenység és a fogyasztás növekedése állt. Ez által fontos cél volt az ipari bázis bővítése és mezőgazdasági ágazat modernizálása. Ez a munkahelyek számának növekedését eredményezi, megnő a lakosság foglalkoztatottsága, amely az életszínvonal növekedését és az egyének jólétét eredményezi. A gazdasági fejlődés következménye a gazdasági növekedés. A gazdasági növekedés a termelés és a tőke növekedésében rejlik, míg a gazdasági fejlődést új termelési módszerekkel, új termékek vagy új szervezési módszerek segítségével érhető el (Borbély 2009),

Az Európai Uniónak az volt a célja, hogy a tagállamok gazdaságilag közeledjenek egymáshoz, de tudatában volt annak, hogy ez a folyamat hosszú távú. Különös figyelmet fordított a súlyos és állandó természeti vagy demográfiai hátrányban lévő régiókra. Tudatában volt annak is, hogy a gazdasági diszparitások, egyenlőtlenségek néhány államban növekedni fognak, ebbe a kategóriába tartozott Románia is. Az egy főre jutó GDP évi növekedését országos szinten, a kilencvenes évek közepén beálló gazdasági visszaesés törli meg. Ez annak tudható be, hogy lassú ütemben halad az állami vállalatok szerkezeti átalakulása, elmaradt a privatizáció, magas volt az infláció sok vállalat került bezárásra és ennek hatására megnőtt a munkanélküliség az országban. A kilencvenes évek végén stabilizálódtak a makrogazdasági folyamatok, növekedtek a külföldi beruházások és visszaszorításra került az infláció is. Az előzőekben említettek következtében 1999-ben növekedésnek indult az egy főre jutó GDP, a 2001-es évre sikerült elérjenek egy 5,7%-os növekedést. Ezzel az értékkel is Románia jóval az EU átlag alatt maradt. Ez a gazdasági növekedés az országban csak 2008-ig tartott, ebben az évben válság miatt leállt a gazdasági növekedés. 2012 és 2013-as években újból növekedésnek indult a gazdasági növekedés, ez az országban megnőtt export tevékenységnek tudható be. 1999-2008 évek közepette, amikor az országban gazdasági növekedés volt megfigyelhető, a fejlődési rés csökkent Románia és az EU között. De úgyis Románia az EU legszegényebb tagállama volt, alig érte el az EU-s átlag 26%-át az egy főre eső bruttó haza termék. 2010-ben és 2011-ben az Európai Unió legszegényebb régiói Romániában voltak megtalálhatóak. Romániának sikerült teljesítenie az EU-ban kitűzött területfejlesztési céljait, 2000-az 26%-ról 2011-ben 49%-ra sikerült növelnie az egy főre jutó GDP-jét az EU átlaghoz viszonyítva. A

külső konvergenciát sikerült elérnie, azaz gazdaságilag közelebb került az EU tagállamaihoz, de az országon belüli régiók közötti különbségek tovább növekedte (Benedek 2014).

A megyék közötti egyenlőtlenségek is nagyon megmutatkoztak, a legjobb és a legrosszabb helyzetű régiók között a regionális távolság felerősödött. A közép régió esetén, ahova beletartozik Hargita megye is, a foglalkoztatási ráta nagymértékben lecsökkent. A kitermelő- és nehézipar hanyatlása volt megfigyelhető ebben az időszakban, amely hatására megnőtt a munkanélküliek száma, valamint a nyugdíjasok száma is megnövekedett.

2.2. A privatizáció hatása Romániára és a településekre

A 90-es években az előzőekben soha nem tapasztalt mértékű privatizációs folyamatok zajlottak Közép-Kelet Európa rendszerváltó országaiiban. Ezen politikai rendszer megváltozása lehetőséget nyújtott az állami vagyon privatizációjára. Az adott politikai rendszer mögött álló közgazdasági megfontolás alapján, a magántulajdonon alapuló versenygazdaság hatékonyabb termelést és jólétnövekedést ígér az egész társadalom számára. Más szóval, a rendszer azt feltételezi, hogy a piaci verseny ösztönzi az innovációt, hatékonyabb erőforrás allokációt eredményez, és hosszú távon növekedést és jólétet hoz létre. (Tóth, és mtsai 2003). A gazdaságpolitikusok azt remélték a privatizációtól, a magánosítástól, hogy ha a kormányt megfosztják a közvetlen döntéshozataltól, akkor elősegítik a magánszektor kibontakozását (Erdős, 2000). A privatizáció több oldalról megközelíthető és több módon is értelmezhető. Az első a jogi mód, amely szerint a privatizáció az állami tulajdon fölötti tulajdonjog vagy használati jog átkerülését jelenti magán kézbe. A másik megközelítés a közgazdasági szempont, amely kétféleképpen magyarázható. Közgazdasági szempontból kétféleképpen magyarázható. Tágabb megfogalmazásban a privatizáció az állami tulajdon átalakulását jelenti nem állami tulajdonosok részére, azaz a társadalmi-gazdasági életbe való állami beavatkozás csökkentése az önkorlátozó kormányzás által. Ebben a megfogalmazásban privatizáció alatt nem csak az állami vagyon magánosítása értelmezhető, hanem a magántőkével megalakult vállalatok elterjedése is. Egy másik értelmezés szerint a privatizáció a korábban állami tulajdonban volt vagyon magánkézbe való átadását fedi, azaz tulajdonosváltást, tehát az állam tulajdonában álló társasági részesedések részesedés fejében történő elidegenítése a magántulajdonosok részére. Ez a folyamat szintén az 1980-as években indult Nagy-Britanniából (Szabó, 2003).

Romániában a rendszerváltást követően hamar felmerült az igény a tulajdonosi szerkezet újraformálására, amihez a kormány kutatóintézetek bevonásával készült fel. A

privatizációra, elsődlegesen az állami tulajdon arányának csökkentésével, 1992-ben került sor, ám a jelentősebb előrelépés 1995-ig váratott magára. A folyamat felgyorsítását a kuponos privatizáció hozta meg. A külföldi befektetések beáramlását azonban gátolta, hogy több közép-kelet-európai országban is hasonló folyamatok zajlottak, és hogy Romániában a privatizálható vállalatok piaci értéke három év elteltével is alacsony maradt. Ennek következtében a külföldi tőke jelentős része más országok felé irányult. A privatizáció a '90-es évek közepéig a MEBO (Management and Employee Buyout) módszerrel zajlott, ahol Romániában, mint más országokban is, a vevő munkavállalók jelentős kedvezményekhez jutottak. Ez a módszer azonban kizárta a többségüket a hazai és külföldi befektetők közül és nem oldotta meg a privatizált vállalatok pénzügyi és humántőke igényeit. Mondhatjuk, hogy a privatizáció önmagában nem tette versenyképesebbé az állami vállalatokat; szerkezeti átalakításra és modernizációra is szükség volt. Sok esetben a helyzet nem javult, hanem romlott. A MEBO módszer sikertelensége indította el a tömeges, azaz kuponos privatizáció bevezetését 1995-1996-ban. A kormány ezzel kívánta felgyorsítani a folyamatot, amely a gyenge beruházási kereslet miatt lassan haladt. A kuponos privatizáció során a vállalatok legnagyobb rész-tulajdonosa az állam maradt, ami további veszélyt jelentett a szétaprózódás miatt. Ez a módszer bár felgyorsította a privatizációt, hatékonysága kérdéses maradt. A privatizációs folyamat harmadik szakasza 1996-ban kezdődött, közvetlen értékesítés alapján külföldi befektetőknek, mivel a kormányzatnak sürgős szüksége volt külföldi devizára a költségvetési hiány növekedése és a gazdasági recesszió miatt. Ennek eredményeként a legfontosabb szempont a vállalatért kapott legmagasabb ár lett, bár ez növelte a korrupció kockázatát, mivel a folyamatból kizárásra kerültek a befektetők és az államon kívüli szereplők. Emellett a piaci monopóliumok kialakulásának veszélyét is magában hordozta, mint a Romtelecom (távközlési vállalat) esete mutatja, ahol a privatizáció után az új tulajdonos piaci dominanciát ért el, ami lelassíthatta a tőkebeáramlást (Tóth, 2003; Earle és Telegdy, 1998).

1. táblázat: A „kapitalista” és „szocialista gazdaság strukturális jellemzői

A gazdaság strukturális jegyei	Uralkodó jelleg a gazdaságban	
	„kapitalista”	„szocialista”
Domináns tulajdonforma	magán	állami
Költségvetési korlát	kemény	puha
A termelés	keresetkorlátos	erőforrás-korlátos
A piac	nyomás (vevői)	szívásos (eladói)

Forrás: Saját szerkesztés Earle. – Telegdy (1998) alapján, 2024.

A privatizációs folyamat jelentősen befolyásolja a dolgozók bérezését és létszámát. Sokan úgy vélik, hogy a magánszektorba kerülő vállalatok a hatékonyság növelése érdekében csökkenteni fogják a foglalkoztatottak számát és a béreket. A valóságban azonban gyakran az ellenkezője történik. A dolgozók gyakran fejezik ki ellenállásukat a privatizációval szemben, munkahelyeik elvesztésétől és bércsökkenéstől tartva. Ez a félelem indokolt, tekintettel arra, hogy az új magántulajdonosok, különösen, ha külföldi befektetőkről van szó, profitmaximalizálási törekvésük és a költségvetési korlátozások szigorodása miatt törekednek a termelékenység javítására és a költségek csökkentésére. Bár a társadalmi és politikai viták gyakran a munkavállalókat érintő következményekre koncentrálnak, a privatizáció hatásainak elemzése során a vállalati teljesítmény kerül előtérbe. A privatizáció a bérekre gyakorolt hatását illetően az eredmények ellentmondásosak: míg a belföldi tulajdonosok általában 9%-kal csökkentették a béreket, addig a külföldi tulajdonosok 12%-kal növelték azokat. A bérváltozások nem egyenletesek a különböző munkavállalói csoportok között; a külföldi és belföldi befektetők egyaránt előnyben részesítették a fiatal, képzett munkaerőt. Foglalkozási csoportonként is megfigyelhetők béreltérések, mind belföldi, mind külföldi tulajdonosok esetében, ami arra utal, hogy a rutinmunkát végző dolgozók iránt csökkenő kereslet mutatkozik, ami részben a privatizációs folyamat során bevezetett új, automatizált technológiák felhasználásával magyarázható, amelyek lehetővé tették a munkaerő csoport helyettesítését (Earle és Telegdy, 1998).

2.3. A dezindusztrializáció hatása Romániára és a településekre

Dezindusztrializáció egy olyan folyamatot vagy jelenséget jelent, amikor egy adott területen vagy gazdasági szektorban csökken az ipari tevékenységek szerepe vagy súlya (Takács, 2004). Ez általában azt jelenti, hogy az ipari termelés és a gyártás terjedelme csökken, míg más gazdasági szektorok, például a szolgáltatások vagy a tudásalapú iparágak növekednek (Lux, 2011). A dezindusztrializáció a gazdaság fejlődésének egyik fontos aspektusa, és a modern társadalmakban gyakran követi az ipari forradalmat vagy egy gazdaság modernizációs fázisát. Az ipari tevékenységek háttérbe szorulnak, míg más területeken, például a technológia, az innováció, az oktatás és a szolgáltatások terén történik a növekedés (Lux, 2011).

Az iparosodás folyamata során ipari körzetek alakulnak ki, amelyek főként a nyersanyagra és a társadalmi tényezőkre épülnek. Folyamatos vándorlás jellemzi a munkaerőpiacot, amit az iparosodás és az elipartalanodás folyamatai változtatnak. Korai szakaszában az iparosodásnak

a természeti tényezők voltak a kulcsfontosságú szereplői, amíg nem a társadalmi feltételek át nem vették a vezető szerepet (Székely-Dobi, 2009).

A nyugati fejlett országokban már az 1970-es évektől megtörtént a gazdasági átalakulás úgy az iparukban, mint a gazdaságban. Kelet Európában, ahová Románia is tartozik később érkezett meg a gazdasági átalakulás, amelyeknek a következményei a XX. század végén és a XXI. század elején fejtették ki hatásukat (Szalavetz, 2007).

A rendszerváltás, tehát a kommunizmus bukása és a dezindusztrializáció a Kelet és Közép Európai országokban egymáshoz köthető, ekkor jelentősen csökkent az iparban dolgozók száma. Ezt a munkanélküliséget Romániában fejezetben adatokkal is bizonyítom. (Hegyi-Kéri, 2015).

2.4. Munkanélküliség kialakulása Romániában

A piacgazdaságra való átállás jelentős mennyiségi és strukturális változásokat idézett elő a munkaerőpiacon Romániában, amelynek legfeltűnőbb következménye a foglalkoztatás csökkenése és a munkanélküliség növekedése volt. A munkanélküliség kiemelten fontos munkaerő piaci jelenséggé azért is figyelemre méltó, mert nem csupán az egyéni anyagi biztonságot fenyegeti, hanem a társadalom egészére is kiterjedő hatásokkal bír, hiszen a munkanélküliek jövedelemszerzési lehetőségeinek hiánya az erőforrások pazarlásához vezet (Samuelson-Nordhaus, 2005). A munkaerőpiacról való kirekesztődés mélyen érinti a felnőtt egyén szerepét, hiszen a munkavégzés nem csak az anyagi biztonságot, hanem a társadalmi beilleszkedést, az élet értelmét és a mindennapi rutint is meghatározza (Csoba, 2007).

Még ma is a munkavégzés jelenti az emberi társadalmi élet központi elemét, amely az emberi szükségletek kielégítésére irányul, nem csak materiális, hanem szociális és pszichológiai igényeket is kielégítve. A munka által az emberek társas kapcsolatokat alakítanak ki, önmagukat és környezetüket is megismerik (Szellő, 2014).

A munkanélküliség definícióját Romániában a 72/2002-es törvény szabályozza, ami alapján munkanélkülinek tekintendő az a személy, aki aktívan keres munkát, képes a munkavégzésre, nem rendelkezik munkahellyel és jövedelemmel, vagy az alacsonyabb, mint a munkanélküli segély, és készen áll az azonnali munkába állásra, amennyiben lehetősége adódik rá, és regisztrálva van a Megyei Foglalkoztatás- és Munkaügyi Hivatalnál (AJOFM, 2024).

A munkanélküliség nem csupán a munka és jövedelem hiányát jelenti, hanem egy adott társadalmi csoport konkrét helyzetének megnyilvánulása is. A munkahely elvesztése élet minden területére hatással van, meginogtatva az egyén identitását és megszakítva életének

normális menetét (Benedek, 1996). A munkajog új fogalmakat vezetett be a munkanélküliség csökkentése érdekében, például az önfoglalkoztató státuszát, amelyhez a valódi és a kényszervállalkozók egyaránt tartoznak (Prugberger, 2008).

A munkanélküliség okai és következményei számos szinten megjelennek, a makroszintű tényezőktől, mint az alacsony bérszínvonal és a helyi foglalkoztatási lehetőségek hiánya, a mikro szintűig, mint az alacsony iskolázottság vagy a szakképzetlenség (Polónyi, 2002). A munkanélküliség leginkább azokat érinti, akik a társadalom alsóbb rétegeihez tartoznak, ahol magas a szegénységi arány és alacsony az iskolázottság szintje. Az oktatási rendszer és a munkaerőpiac szoros összefüggésének vizsgálata fontos a munkanélküliség elleni küzdelemben (Polónyi, 2002).

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) meghatározása szerint munkanélkülinek számítanak azok a meghatározott kort betöltött személyek, akik egy adott időszakban nem állnak munkaviszonyban és nem önfoglalkoztatók, ugyanakkor munkába tudnának állni és lépéseket tesznek annak érdekében, hogy munkát találjanak. (OECD 2007).

Munkanélküliségről akkor beszélhetünk, ha a munkát keresők egy része egy adott bérszinten nem talál egyáltalán, vagy csak rövidebb-hosszabb keresés után kap elfogadható munkahelyet. A munkanélküliség három típusáról beszélhetünk, amelyek a következők: strukturális, súrlódásod és ciklikus munkanélküliség.

A strukturális munkanélküliség esetében a munkaerő kínálat és a kereslet nincs összhangban, nem fedik egymást, ez abban az esetben fordul elő, ha egyik típusú munka iránt nagyobb szükség lesz, ezzel ellentétben más munka iránt csökken a kereslet. A változások iramát, nem tudja elég gyorsan lekövetni a kínálat. Ebben az esetben is mivel nem illeszkedik a kereslet-kínálat egymáshoz munkanélküliség alakul ki.

Súrlódásos munkanélküliségről akkor beszélhetünk, ha az emberek megváltoztatják állásukat, lakóhelyet változtatnak stb. Minden egyes munkahely, habár nincs lefödve, de az információáramlás hiányosságai miatt egy munkakereső nem föltétlenül kap azonnal új munkahelyet.

Ciklikus munkanélküliség esetén a munkaerőpiac általános egyensúlyi állapota a pangás irányába fordul, abból fakad, hogy a piacon a munkahelyeknek az össz kereslete alacsony szinten mozog, ebből a globális munkanélküliségből adódik, hogy egy réteg munkakeresőnek nem jut munkahely.

A fent említett munkanélküliséghez még megemlíteném az önkéntes munkanélkülieket, akik kívárnak egy munkahelytől kapott ajánlattal, várva egy jobb állásajánlatra, számolva azzal, hogy emiatt több ideig jövedelem kiesést is el kell szenvednie. Idényszerű munkanélküliek

azok a személyek, akik jól meghatározott időszakonként, szezonális munkát végeznek, és az év többi részében nem vállalnak munkát.

2.4.1. Dezindusztrializáció okozta munkanélküliség

A dezindusztrializáció általában jelentős hatással lehet a munkanélküliségre. Az ipari tevékenységek csökkenése vagy áthelyezése más régiókba vagy országokba gyakran vezethet munkahelyek elvesztéséhez az érintett területeken. Néhány hatás (Danson, 2005):

- Munkahelyek elvesztése az ipari szektorban: Amikor az ipar csökken vagy átalakul, a hagyományos ipari munkahelyek elveszthetik jelentőségüket. Egyes gyárak bezárnak vagy automatizálják a folyamataikat, ami munkaerő redukciónak vezethet.
- Strukturális munkanélküliség: A dezindusztrializáció hosszú távon strukturális munkanélküliséget is okozhat. Azok, akik az ipari szektorban dolgoztak, nehézségekbe ütközhetnek a munkaerőpiacon, mivel a kereslet áttérrelődik más típusú munkák felé.
- Új munkahelyek kialakulása más szektorokban: Ugyanakkor, ahogyan egyes ipari munkahelyek megszűnnek, más szektorokban, például a szolgáltatások, a technológia vagy a tudásalapú iparágakban új munkahelyek jöhetnek létre. Azonban ezek a munkahelyek nem mindig felelnek meg a dezindusztrializált terület munkavállalóinak képzettségének és tapasztalatának.

Az ipari tevékenységek csökkenése vagy áthelyezése a munkahelyek elvesztéséhez vezethet az ipari szektorban. Ez a folyamat hozzájárulhat a munkanélküliség növekedéséhez, különösen azokon a területeken, ahol az ipar korábban jelentős foglalkoztatást biztosított.

Az elbocsátott munkavállalók és családjaik számára a munkanélküliség és az alacsony jövedelem szegénységhez és egyéb szociális problémákhoz vezethet, mint például az egészségügyi problémák, a bűnözés és a lakóhelyi elszegényedés. Az ipari tevékenységek visszaesése vagy áthelyezése regionális egyenlőtlenségeket okozhat, ahol bizonyos régiók vagy városok válnak gazdaságilag elmaradottabbá, míg mások fejlődnek.

Az ipar leépülése hosszú távú strukturális munkanélküliséget is okozhat, mivel az érintett munkavállalóknak nehézségeik lehetnek a munkaerőpiacon való újbóli elhelyezkedésben, különösen, ha nincs megfelelő képzésük az új munkahelyekhez. Az ipar leépülése azt jelenti, hogy az érintett területeken a munkavállalók elveszítik azokat a specifikus szakmai készségeket, amelyeket az ipari tevékenységekhez szükségesek. Ez megnehezítheti az átképzést és az újbóli elhelyezkedést más szektorokban. Az ipar hanyatlása negatív hatással

lehet a közösségi összetartásra és az életminőségre, mivel a hagyományos munkahelyek elvesztése csökkentheti a közösségi kapcsolatokat és az életminőséget (Halmi, 2018).

Ezen negatív hatások ellenére fontos megérteni, hogy a dezindusztrializáció nem minden esetben csak kizárólag negatív következményekkel jár. Az ipari leépülés lehetőséget is teremthet az új iparágak és technológiák fejlődésére, amelyek hozzájárulhatnak a gazdaság diverzifikációjához és a fenntartható fejlődéshez. Azonban ezeknek a változásoknak a kezeléséhez és az érintett közösségek támogatásához együttműködésre van szükség a kormányok, vállalatok és civil szervezetek részéről (Jakobi, 2007).

2.4.2. Technológiai fejlődés okozta munkanélküliség

A munka strukturális változása az ipari forradalommal kezdődött, az első és a második ipari forradalom által létrejött technológiai újítások az egész társadalomra hatással voltak. Az újítások átalakították az emberek munkakörülményeit, jólétét és munkáját is. A gépek üzembe helyezésével a tömegek a városokban összpontosult iparokban kezdtek el dolgozni, ide vonzotta a társadalom jelentős részét. A technológiai fejlődések exponenciálisan növekednek, ebből adódik, hogy amíg a múlt században egy újítás képes volt a munkavállaló munkájának a segítségével, addig manapság egy robot vagy egy program teljes egészében képes lecserélni a munkavállalót (Mező, 2022). A korunkban zajló ipari forradalom már nem csak az alacsonyabban képzett munkaerőre van veszéllyel, hanem a magasan képzett munkaerőre is, hiszen a mesterséges intelligencia elegendő tudással rendelkezik. Az új technológia a döntéshozatal, tudást, intuíciókat is képes reprodukálni.

Sajnos az elmúlt néhány évtizedben az emberi munka részesedése csökkenő tendenciát mutat az értékkepző folyamatokban, a gépekhez viszonyítva az emberi munkaerő elértéktelenedik. Ebből adódóan egy vállalat számára jóval előnyösebb egy gépet megvásároljon, minthogy embereket betanítsanak egy adott munkafázisra, foglalkoztassa, adózzon utánuk, mivel ez jóval költségesebb, nem mellesleg a gép nem betegszik le, nincs benne a hibázási lehetőség stb. (Baldwin és Forslid, 2020).

A XXI században A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) statisztikái szerint 2008 és 2020 körül megugrott a munkanélküliek száma, de ezen periódust leszámítva csökkenő tendenciát mutatnak a számok. A jövőbeni foglalkoztatottság mégis veszélyben van, mivel a mesterséges intelligencia térnyerése és a következő évtizedekben még nagyobb áttörésekre számítanak ezen kutatások terén, amellyel veszélybe sodorják a jelenleg

foglalkoztatásban lévő munkatevékenységeket. (Mező, 2022). Jelen pillanatban a munkafeladatok 49% -a technikailag automatizálható, amely az emberi munkaerő további „lecserélését” fogja jelenteni. Habár a McKinsey Global Institute (MGI) szerint inkább csak átalakítja és nem felváltja az emberi munkavégzést. Amint már fentebb is említettem az ipari forradalom óta az emberek által elvégzett munkákat a technológia fejlődése átalakította és javította a munka és életkörülményeiket. A XXI. században az automatizációs technológia folyamatos fejlődése révén csökkenő kiadások mellett képes bonyolult, gondolkodást is igénybe vevő feladatokat megoldani.

2.4.3. A munkanélküliség jelenlegi helyzete Romániában

2022-ben az 20 és 64 év közötti korosztályban, az Európai Unióban a foglalkoztatottak aránya elérte a 75 százalékot, ami összesen 193,5 millió embert jelent. Ez a szint a legmagasabb 2009 óta, azóta, amióta ezeket az adatokat nyilvánosságra hozzák, az EU statisztikai hivatalának legutóbbi közzétett adatai alapján. Az Eurostat jelentése szerint a koronavírus-járvány okozta korlátozások 2020-ban és 2021-ben negatívan befolyásolták a munkaerőpiacot, ennek eredményeképpen a foglalkoztatási arány 2020-ban 72 százalékra esett vissza, majd 2021-ben 73 százalékra nőtt, végül 2022-ben további két százalékponttal emelkedett.

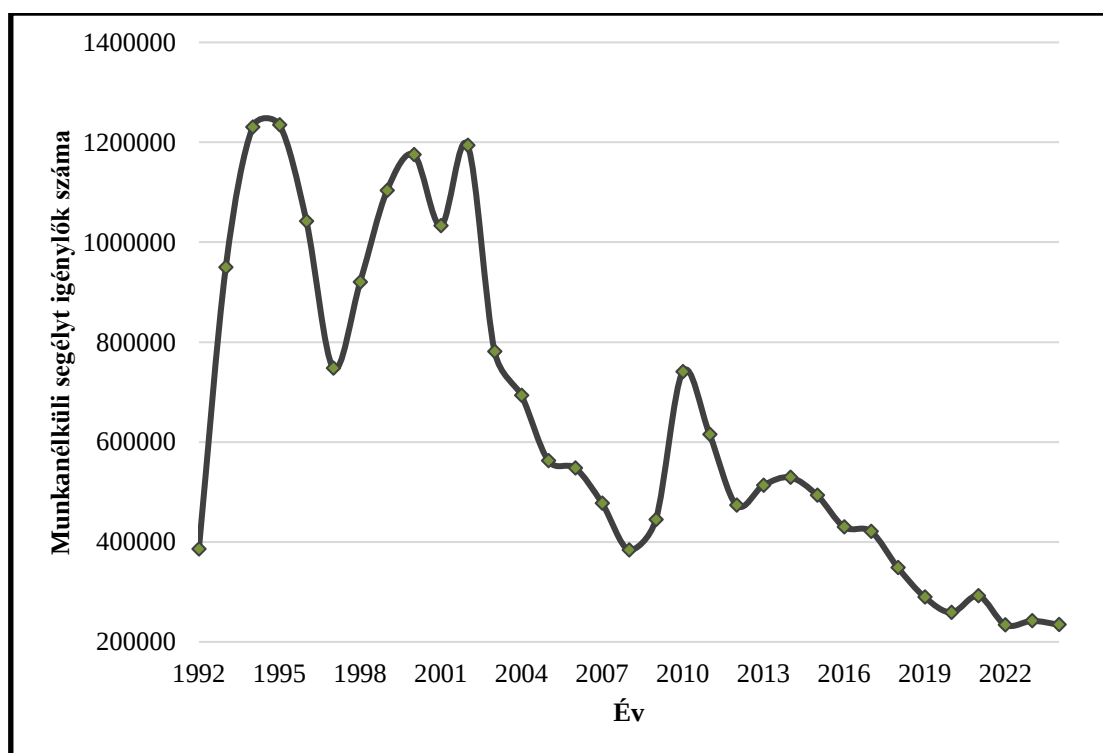
Romániában a 15 és 64 év közötti korosztály foglalkoztatottsági rátája a 2022-es év utolsó negyedében 62,8 százalékot tett ki, ami 0,6 százalékponttal alacsonyabb az azt megelőző három hónaphoz képest. A férfiak körében a foglalkoztatottság 71,6 százalék, míg a nők esetében 54,5 százalék volt, városi területeken magasabb (68,1 százalék), mint vidéken (56,6 százalék) (Agerpres, 2023). A 15 és 24 év közötti fiatalok foglalkoztatottsága Romániában nem érte el a 20 százalékot. 2022 negyedik negyedében a gazdaságilag aktív népesség száma 8,434 millió volt, amelyből 7,778 millióan voltak foglalkoztatottak, és 655.400-an munkanélküliek. Az INS (Nemzeti Statisztikai Intézet) szerint a munkanélküliek közé tartoznak azok is, akik főleg vagy kizárólag saját fogyasztásra termelnek mezőgazdasági javakat a családi gazdaságban (INS, 2023).

A migráció témája is fontos, mivel Romániából, hasonlóan más kelet-európai országokhoz, sokan választják a külföldi munkavállalást vagy a más településeken való próbálkozást. A migrációnak különféle családi következményei vannak, amelyek lehetnek pozitívak, például a küldött pénz hozzájárulhat a család életszínvonalának javításához, de negatív hatásai is lehetnek, mint például a családtagok elvesztése, még ha csak ideiglenesen is

(Roman - Voicu, 2010). Hosszabb távollét esetén ezek a hatások fokozódnak, befolyásolva a családon belüli szerepek átszervezését és békétlenségekhez vezethetve. A szülők külföldre történő elvándorlása különösen az anyák esetében nehezíti a gyermekek egészségügyi ellátáshoz való hozzáférését, amit tovább súlyosbít, hogy a gyermekeket gyakran a nagyszülők gondozzák (Vremis, 2016). A magasabb képzettségű emberek nagyobb valószínűséggel vállalnak migrációt, hogy jobban ki tudják használni képesítésükből adódó lehetőségeiket (Peticilă, 2019).

A 2023 decemberi országos statisztikák adatok alapján a 20-64 év közötti aktív népesség 5,4% volt a nem foglalkoztatottak száma. Az aktív lakosság 8.170.000 fő volt, amelyből 437.600 nem munkavállaló. Az 1. ábrán a munkanélküli segélyt igénylők számának változását mutatom be az 1992-es évtől napjainkig.

Amint az 1. ábrán látható, hogy a privatizáció idején, tehát az 1990-es évek elején nagyon megnőtt a munkanélküli segélyt igénylők száma. A kommunizmus évei alatt minden “elvtársnak” munkája kellett legyen. Ezt a bekövetkezett rendszerváltásban, a demokráciában már nem lehetett senkire rákényszeríteni. Az állami vállalatok sok esetben nem kerültek át magánvállalkozások kezébe, hanem egyszerűen, valamilyen indoknál fogva megszűntek, ezáltal ezreknek munkanélküliséget okoztak.

1. ábra: A munkanélküli segélyt igénylők számának a változása országos szinten (fő)

Forrás: Saját szerkesztés az insse.ro alapján, 2024.

2.4.4. Munkanélküli segély Romániában

Romániában a 76/2002-es törvényben vannak benne a munkanélküli segélyrendszer szabályai. A segély, rövid és jól meghatározott ideig igényelhető. Munkanélküli segélyre jogosult az a romániai állampolgár:

- aki tanulmányainak végeztével nem talál a szakmai felkészültségéhez munkahelyet 60 napon belül,
- aki elveszíti a munkahelyét önhibáján kívül,
- aki elvesztette munkaképességét, emiatt megszűnt az alkalmazotti funkciója, de miután visszanyerte a munkaképességét, de még nem talált új munkahelyet,
- akit a régi munkahelyére nem tudnak visszahelyezni a munkaadó jogutód nélküli felszámolása miatt (Legea 76/2002).

A segély kérelmezésének néhány fontos szabálya:

- az utolsó 24 hónapban minimum 12 hónap hivatalos munkaviszonnyal kell, hogy rendelkezzen,
- nem szabad jövedelemforrása legyen az igénylőnek, vagy a jövedelme nem haladhatja meg a szociális segély értékét,
- aki elérte a nyugdíjkorhatárt már nem igényelheti a segélyt
- be kell, hogy regisztrálja magát az országos munkaügy területi hivatalához (Legea 76/2002).

2.5. A vidéki terek és azok fejlesztése Romániában

Az OECD azaz a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet a vidék és a város megkülönböztetésére egyetlen mutatószámot alkalmaz, amely egy négyzetkilométeren lévő lakosok száma határozza meg. Azokat a településeket sorolja vidéki település kategóriába, ahol a négyzetkilométerre eső lakosok száma kisebb, mint 150 fő. Az Európai Unió szintjén a népsűrűség 115 fő/km², így kritériumnak az EU 100fő/km² alkalmaz. A vidéki térségre a következő megfogalmazás került elfogadásra: a vidéki térség olyan kisvárosokat és falvakat foglal magába, ahol a rendelkezésükre álló terület jelentős részét mezőgazdasági célokra, a vidéken élők gazdasági és kulturális tevékenységeire, valamint üdülési célokra.

A vidék lehatárolása esetében a hármas funkció nem hagyható ki, amely a gazdasági, ökológiai, társadalmi-kulturális szerep. A vidék gazdasági funkcióját adhatja a településen lévő

mezőgazdaság, a halászat, a térségben található termelő és szolgáltató egységek jelenléte. A második az ökológiai funkció, amely az egészséges élet természeti alapjait és az ökológiai rendszerek védelmét jelenti. A harmadik funkció a hagyományos és kulturális értékek megőrzését jelenti (Vincze, 2005; Kovács és mtsai. 2015).

Romániában új keletű még a vidékfejlesztés fogalma, az országunkba ez a fogalom az 1990-es években keltette fel a figyelmet. Az Európai Unió meghirdetett egy mezőgazdasági és vidékfejlesztési programot, amely által az országba minden évben 153 millió euró vissza nem térítendő finanszírozáshoz juthatott hozzá. Az első Nemzeti mezőgazdasági és vidékfejlesztési terv Romániában 1999-ben került kidolgozásra és az Európai Bizottság 2001 februárjában fogadta el. Napjainkban, Romániában is már el van fogadva a vidékfejlesztés fogalma, de korlátozódik a mezőgazdaságra és a vidéki infrastruktúrára. A települések státusát 2/1968-as önkormányzati és területi szervezési törvény szabályozza, amely szerint minden önálló önkormányzattal rendelkező község vidéki településnek tekinthető, valamint a vidéki települések összessége adja a vidéki teret (Vincze, 2000; Vincze, 2005).

Románia egyik jelentős kulturális térségének tekinthetjük Székelyföldet, ahol a lakosság több mint fele vidéken él, ezért aktívan részt vesz regionális fejlesztési terv kidolgozásában, amelynek aktív részét képezi a vidékfejlesztés is. A vidékfejlesztés fő célja a hagyományos életformához kötött lakosság életminőségének a javítása. A gazdálkodás, földművelés ember és társadalomformáló szerepének és értékének a visszaállítása is célja a vidékfejlesztésnek és mindezt környezetkímélő és fenntartható módon. Fontosnak tartja a természeti táj megőrzését, fontos, hogy fennmaradjon az adott térségre jellemző kultúra, valamint a fenntartható fejlődés megteremtése (Vincze, 2005). Hargita megyében a vidékfejlesztésnek nagy jelentősége van, mert a lakosság túlnyomó része rurális környezetben él. Székelyföldön a Székely Gazdaszervezetek által nagyon sok vidékfejlesztési pályázat kerül meghirdetésre. A támogatások jelentős része a fiatal gazdáknak ad lehetőséget, ez által motiválni próbálják a fiatal vállalkozó szándékúakat, hogy itthon telepedjenek meg és folytassák, megvalósítsák elképzeléseiket. Támogatást lehet igényelni állatok megvásárlására, a mezőgazdaságban szükséges berendezésekre, öntözőrendszerekre, különböző gyümölcs és zöldség feldolgozó üzemekre, valamint új helyi termékek előállítására.

Az 1990-es év kezdetén az Európai Unióban rájöttek, hogy a Közös Agrárpolitika jelentősége a fenntartható fejlődésben rejlik. Ennek érdekében új innovatív fejlesztési módszerekre került sor, bevonva a helyi közösséget is. 1991-es év elején a hagyományos fejlesztési politika átalakítása érdekében jött létre az Európai Unió LEADER programja. Ennek a programnak a fő célja az innovatív, integrált és egyben fenntartható fejlesztések

megvalósítása a helyi közösségek együttműködésével. Jelenleg az egyik legsikeresebb közösségi kezdeményezésének tartják. A program célja, hogy az uniós források, amelyek vidéki fejlesztésekre vannak szánva, ne egymástól elkülönült területeken jöjjenek létre és legyenek bevonva helyi gazdasági szereplők és civil szervezetek. Térségünkben így alakult meg a Csík LEADER a vidéki térség fejlesztése érdekében. A Csík LEADER térséget alkotó települések három kistérségi társulás tagjai, a dolgozatomban elemzett település, Csíkszentkirály az Alcsíki Kistérségi Fejlesztési Társuláshoz tartozik (Szili-Fodor, 2011).

2.5.1. Az ásványvíz szerepe a vidéki térségek fejlesztésében

Az ásványvíznek jelentős szerepe van a vidékfejlesztésben, különösen azon területeken, ahol gazdag és minőségi ásványvízkészletek állnak rendelkezésre. Az ásványvíz előnyei és felhasználási lehetőségei több szempontból is hozzájárulhatnak a helyi gazdaságok és közösségek fejlődéséhez.

Az ásványvíz palackozása és értékesítése jelentős iparággá vált, amely munkahelyeket teremtett a gyártás, csomagolás, logisztika és értékesítés területén. Ez különösen hasznos olyan vidéki régiókban, ahol kevés az ipari vagy egyéb gazdasági aktivitás. Továbbá, az ásványvízforrások turisztikai vonzerőt jelentenek, különösen, ha termálvizes fürdőket és wellness központokat hoznak létre körülöttük. Ez vonzza a belföldi és külföldi turistákat, serkenti a helyi gazdaságot, és segíti a kisvállalkozásokat, mint például szállodák, éttermek és ajándékboltok. Felhasználható különféle helyi termékek előállításában, mint például italok, kozmetikumok vagy egészségügyi termékek. Ez új piacokat nyithat meg a helyi termelők számára. Az ásványvízkészletek fenntartható kezelése modellként szolgálhat a természeti erőforrások védelmében. A megfelelő szabályozás és kezelés biztosíthatja, hogy az ásványvíz hosszú távon elérhető maradjon mind a helyi közösségek, mind a jövő generációi számára. Gyakran tartalmaznak különböző ásványi anyagokat, amelyek előnyösek az egészségre. A helyi lakosság számára történő hozzáférhetősége javíthatja az általános közegészségügyi helyzetet. Az ásványvíz-termelés és feldolgozás köré szervezett képzési programok fejleszthetik a helyi lakosok szakmai készségeit és növelhetik foglalkoztathatóságukat, ami hozzájárul a társadalmi mobilitáshoz és a szegénység csökkentéséhez. Az ásványvízipar fejlesztése gyakran szükségessé teszi az infrastrukturális beruházásokat, mint például utak építése, vízvezetékek telepítése és szennyvízkezelési létesítmények kialakítása, amelyek javítják a vidéki területek általános élıhetőségét.

Tehát, az ásványvíz számos lehetőséget kínál a vidékfejlesztésre, a gazdasági növekedés ösztönzésétől kezdve a társadalmi jólét és a környezeti fenntarthatóság előmozdításáig. Az ásványvíz-termelés és felhasználás megfelelő kezelése nagyon fontos a helyi közösségek hosszú távú prosperitása szempontjából.

A 19. és 20. század fordulóján a fürdőipar robbanásszerű fejlődése és a palackozás elterjedése révén születtek meg azok a definíciók, amelyek egyértelműen különválasztották az ásványvizeket a közönséges ivóvizektől. Az ekkor elfogadott meghatározást a 1907-es „Deutsches Baderbuch” tette közzé, amely szerint az ásványvizet az alábbi jellemzők alapján lehet megkülönböztetni:

- jelentős mennyiségű oldott ásványi anyagot tartalmaz,
- ha nem, akkor ritka elemeket tartalmaz,
- hőmérséklete magasabb, mint általában szokott lenni.

A 20. században a német szakirodalomból átvett 1000 mg/liter oldott ásványi anyag határérték vált ismertté, amelyet először Dr. Leo Grünhut mutatott be, a Fresenius Intézet felügyelete alatt. Ez a meghatározás először a 1911-es Bad Nauheimi Határozatban jelent meg, amely tisztázta a gyógyvizek és természetes ásványvizek kategorizálását (W. Fresenius et al. 1921). A gyakorlatban ásványvíz alatt az olyan vizet értjük, amely 1 g/liter oldott szilárd sótartalommal, vagy 250 mg/liter szabad széndioxiddal rendelkezik, vagy ritka anyagok miatt különbözik a közönséges ivóvíztől, illetve állandó hőmérséklete 20°C feletti (Straub J. 1950). A 1922-es és 1934-es továbbfejlesztések törvényerejűvé váltak és alapul szolgáltak a palackozó ipar szabályrendszerének kialakításában.

Magyarországon és Erdélyben a határérték bevezetése némi késlekedéssel történt, ami az 1929-es törvényben is tükröződik. Ez a törvény az ásványvizet olyan folyadékként határozza meg, amely különbözik a rendes víztől a vegyi összetételében, fizikai tulajdonságaiban és geológiai eredetében. Ennek következtében különleges frissítő hatása van, vagy hozzájárul az emberi szervezet normális működéséhez. A gyógyvizekről szóló rendelkezés szerint, gyógyvíz az a víz, amelynek gyógyhatása van.

Az ásványvíz-palackozás fejlődése minden országban saját kritériumrendszer kialakítását eredményezte. Az 80/777/CEE ásványvíz direktíva, majd annak módosításai, számos országban kerültek jogharmonizáció révén átvételre, amely alapján az ásványvizek több kategóriába sorolhatók a TDS (total dissolved solids - teljes oldott szilárd anyagok) alapján:

- Csekély ásványianyag-tartalmú: TDS < 500 mg/l

- Nagyon csekély ásványianyag-tartalmú: $\text{TDS} < 50 \text{ mg/l}$
- Ásványi anyagban gazdag: $\text{TDS} > 1500 \text{ mg/l}$
- Közepes ásványianyag-tartalmú: $500 \text{ mg/l} > \text{TDS} < 1500 \text{ mg/l}$ (80/777/CEE ásványvíz direktíva)

A direktíva szabályozta azon eseteket is, amikor a TDS nem éri el a kívánt értékeket, de a kategória meghatározásához adott koncentráció felett jelen levő összetevőket használják:

- Hidrogén-karbonát tartalmú $\rightarrow$ Hidrogén-karbonát $> 600 \text{ mg/l}$
- Szulfát-tartalmú $\rightarrow$ Szulfát $> 200 \text{ mg/l}$
- Klorid-tartalmú $\rightarrow$ Klorid $> 200 \text{ mg/l}$
- Kalcium-tartalmú $\rightarrow$ Kalcium $> 150 \text{ mg/l}$
- Magnézium-tartalmú $\rightarrow$ Magnézium $> 50 \text{ mg/l}$
- Fluorid-tartalmú $\rightarrow$ Fluorid $> 1 \text{ mg/l}$
- Vastartalmú $\rightarrow$ Kétértékű vastartalom $> 1 \text{ mg/l}$
- Savas $\rightarrow$ Szabad $\text{CO}_2 > 250 \text{ mg/l}$
- Nátrium-tartalmú $\rightarrow$ Nátrium $> 200 \text{ mg/l}$
- Alkalmas nátrium-szegény diétához $\rightarrow$ Nátrium $< 20 \text{ mg/l}$ (80/777/CEE ásványvíz direktíva)

Székelyföldön egyre több olyan ásványvíz-előfordulással találkozunk, amelyeket intenzíven használnak a helyiek, vagy sokkal előnyösebb tulajdonságokkal vagy összetétellel rendelkeznek, mint a palackozott ásványvizek. A legtöbb törvény-erejű rendelet nem rájuk vonatkozik.

Az ásványvizek fogyasztásakor két fő aspektusra kell figyelnünk: a Székelyföldön palackozott vizekre és a helyi lakosság által a forrásokból közvetlenül fogyasztott vizekre. Mindkét területen jelentős mennyiségekről van szó. Székelyföldön kilenc ásványvíz-palackozó üzem található, ezek helyszínei Csíkszentkirály, Tusnádfalu, Borszék, Csíkszereda, Málnásfürdő, Árkos, Előpatak, Bibarcfalva és Kézdivásárhely. Az ásványvíz-fogyasztást országos szinten a palackozott vizek mennyiségével és értékesítésével lehet leginkább mérni, amely jelentősen elmarad az európai átlagtól (Művelődés, 2014). A Románia által elismert székelyföldi ásványvizek listája megtalálható a 3. sz. mellékletben.

Székelyföldön a térség ásványvizeit kutató szakemberek, mint Bányai János, Artemiu Pricăjan, Jánosi Csaba és Kisgyörgy Zoltán szerint közel 2000 ásványvízforrás található. A Hargita-hegység délnyugati peremén mintegy 100 ásványvíz megjelenését térképezték fel, melyekből naponta összesen körülbelül 1185 m^3 víz áramlik ki. Ezek az adatok mutatják az

ásványvíz hatalmas mennyiségét, mint egy jelentős földalatti erőforrást. Az ásványvíz Székelyföld egyik legnagyobb természeti kincse, amelyre lehet építeni. A kilenc ásványvíz palackozó üzem látszólag jól kihasznált, de érdemes megjegyezni, hogy ezek közül mind a vulkáni vonulat keleti oldalán helyezkednek el, kivéve egyet, a Bibarcfalviban található. Ez arra utal, hogy a Hargita-hegység nyugati oldalán még számos lehetőség rejlik. A múlt században több helyen, mint Kirulyfürdő, Székely-Szeltersz és Szejkefürdő is folyt ásványvíz palackozás, de ezek a kisebb, helyi érdekeltségű üzemek mára megszűntek. Indokolt lenne a gyógyászati jelentőségű sós vizek palackozása is. A palackozott vizek esetében a meglévő tartalékoknak jelenleg csak az 50%-át hasznosítják (Művelődés, 2014).

Napjainkban alapvető életfeltételt jelent a lakosság számára a jó minőségű ivóvíz palackozása és egyre inkább nő a szerepe a mára már élelmiszerként kezelt palackozott ásványvíznek. Az egy főre eső ásványvízfogyasztás évről évre növekszik. A romániai ásványvizek kiváló minőségét a számos nemzetközi kiállításon elnyert díjak is jelzik.

Az ásványvíz palackokban történő forgalmazása az fürdőgyógyászattal kapcsolatos, az ivókúrák kiegészítésére szolgáltak. 1729-ből származik feljegyzés a korondi ásványvíz „butellben” történő szállításáról. Kezdetekben hordókban, lajtokban, cserépkoporsókban szállították az ásványvizet. Székelyföldön nagyobb mennyiségben a borszéki ásványvizet forgalmazták. A palackozás feltételének javítását az egyre inkább növekvő igények és az egyre nagyobb távolságra történő szállítás követelte meg annak érdekében, hogy a palackozott ásványvíz megtarthassa minőségét (Bányai, 1932).

A kezdetben használt anyagokhoz képest gyökeres változást a 19. század elején megjelent üvegpalackok jelentették. Ez igen fontos tényező a palackgyártó ipar alakulásában.

Az első világháborúig új palackozók létesültek, fokozódott a palackozási tevékenység. Az első világháború után a palackozóüzemek értékesítési gondokkal küzdöttek, tevékenységüket pedig nagymértékben befolyásolta a gazdasági válság. A válság után újra fellendült a palackozó ipar a felélénkülő keresletnek köszönhetően. A második világháborút követő államosítást követően az ásványvíz-palackozó ipar az Egészségügyi és Kereskedelmi Minisztériumok körébe kerültek.

A technológiai fejlesztés egy nehezen megvalósítható szükséglet, a régi gépek már nem feleltek meg a termelékenység emeléséhez, a palackozáshoz használt üvegek tisztítása is költséges folyamattá vált, de ezeknek termelésből való teljes kivonása nem volt megvalósítható. Ezeknek az üvegeknek kivételesen csak ásványvíz palackozásra használhatóságát a Fogyasztóvédelmi Hivatal (Oficiul pentru Protecția Consumatorului) követelte (Consiliul Județean Harghita, 1997).

1989 után a termelés visszaesett, 1993-ben a 120 millió litert sem haladta meg, viszont az ezt követő években igen gyors növekedésnek indult. 2001-ben elérte a 800 millió litert és 2006-ra elérte az 1 milliárd litert. Az egy főre eső fogyasztás mennyisége meghaladta az 50 litert. A termelés és az eladás ugrásszerű növekedéséhez jelentősen hozzájárult a műanyagpalackok megjelenése a piacon valamint, hogy a szénsavmentes ásványvizek iránt jelentősen nőtt a kereslet. A romániai palackozás egyik jellemzője a szezonális, amikor a fogyasztás szinte megduplázódik. Néhány hazai ismertebb ásványvíz palackozó: Borsec, Hargita Gyöngye (Perla Harghitei), Tusnad, Dorna, Biborțeni, Izvorul Minunilor, Bucovina, Izvorul Alb. Romániában már a 19. században ismertté vált a romániai palackozott ásványvíz. A privatizálást követően jelentősen fellendült a palackozó ipar. Ezt követően kibővült a termékskála az alacsony ásványi anyag tartalmú vizek és a szénsavmentes vizek skálájával (Péter, Makfalvi, 2009). A Hargita Gyöngye szénsavas természetes ásványvizei gazdagok szénsavban, kalciumban, magnéziumban, vasban, bikarbonátokban (Ioncea, 2013).

3. Anyag és módszer

3.1. Kutatási célok, kutatási kérdések, hipotézisek

A kutatásom módszertani gerincet egy általános kérdőíves lekérdezés képezi (lásd 1. sz. melléklet). Ez a módszer egy kvantitatív kutatási módszer, amely során egy kérdőív segítségével releváns információkhoz lehet hozzájutni a megkérdezőktől. A kapott eredmények mérhetőek és számszerűsíthetőek így a nyert adatok statisztikai módszerrel elemezhetőek. A kérdőívet online formában juttatom el a célközönség fele, az általam kiválasztott embereknek küldénem csak el. Ezeket a személyeket úgy választanám ki, akikről tudom, hogy a Hargita Gyöngye munkaközösségéhez tartozott, illetve olyanokat is, akik még mindig alkalmazott viszonyban vannak, és néhány olyan egyént is megkérdeznék, aki csak közvetett módon kapcsolódott bármelyik borvíztöltődéhez¹ (családtag, barát stb. dolgozott ott), mivel amikor működött mindhárom gyár, nem sok család volt, aki az évek hosszú során ne lett volna bármilyen kapcsolatba a gyárak bármelyikével.

A dolgozatommal célom megvizsgálni, hogy az 1989 utáni politikai és gazdasági átmenet, beleértve a privatizációt, a dezindusztrializációt, és a technológiai fejlődést, hogyan befolyásolta Románia és különösen a vizsgált település, Csíkszentkirály gazdasági szerkezetét,

¹ Székelyföldön a „borvíz” az ásványvíz általános megnevezése.

munkaerőpiacát és társadalmi-gazdasági dinamikáit. Azonosítani kívánom a különböző gazdasági átmeneti időszakok során bekövetkező munkaerő piaci változásokat, különös tekintettel a munkanélküliség alakulására, a foglalkoztatás szerkezetének átalakulására, és a technológiai fejlődés által okozott munkaerő-piaci kihívásokra.

Céljaim közé tartozik a vidékfejlesztés szerepének és lehetőségeinek mérlegelése, azaz vizsgálni a vidékfejlesztési stratégiák és intézkedések szerepét és hatását a helyi gazdaságok és közösségek fejlődésében, különös tekintettel Csíkszentkirályra, beleértve az agrárszektor, a helyi ipar, különösen az ásványvíz-termelés és feldolgozás, valamint a turizmus fejlesztési lehetőségeit. A migráció (belső, vagy külső) gazdasági és társadalmi hatásainak vizsgálata is célom, de arra is kíváncsi vagyok, hogy a helyi gazdaságfejlesztési stratégiák eredményeit mennyire értékeli hatékonyak a válaszadók.

Ezeknek a célkitűzéseknek a megfogalmazásával célom egy átfogó kép kialakítása Románia és különösen Csíkszentkirály gazdasági átalakulásairól, munkaerő piaci kihívásairól, vidékfejlesztési lehetőségeiről, valamint a migráció gazdasági és társadalmi hatásairól, annak érdekében, hogy javaslatokat lehessen tenni a jövőbeli fejlesztési irányokra.

Fontosabb kutatási kérdéseim a következők:

- Hatással volt-e a falu gazdasági életére a rendszerváltás?
- A rendszerváltás előtt és után hol dolgozott a válaszadó?
- Hatással volt-e a rendszerváltás a település gazdasági életére, és ha igen, milyen hatással?
- Melyik gazdasági terület jelenthet nagyobb perspektívát a település számára?
- A válaszadónak volt-e munkaviszonya Csíkszentkirály bármelyik borvíz-töltődjével vagy a fafeldolgozóban? Ha volt, mennyi ideig?
- Ha dolgozott ezeknél a vállalatoknál, akkor miért szűnt meg a munkaviszonya?
- Milyen hatással volt a válaszadó anyagi helyzetére a gyárak megszűnése és a Hargita Gyöngye borvíztöltődjében bekövetkezett leépítések?
- Milyen lehetőségek rejlenek a borvízben? Mennyire vannak kiaknázva a borvízben rejlő lehetőségek Csíkszentkirályon?
- Segíthet-e új munkahelyek létrehozásában a borvíz különböző felhasználási módjainak lehetősége?

Kutatási kérdéseim birtokában megfogalmaztam a hipotéziseimet, melyek a következők:

H1: A privatizációs folyamatok pozitívan befolyásolják a helyi gazdaságok fejlődését, azonban rövidtávon növelhetik a munkanélküliséget az állami vállalatok szerkezeti átalakulása és leépítések miatt.

H2: A dezindusztrializáció negatív hatással van a helyi munkaerőpiacra, különösen az ipari munkahelyek csökkenése miatt, amely hosszú távú munkanélküliséget eredményezhet.

H3: A technológiai fejlődés mind rövid, mind hosszú távon változásokat hoz a foglalkoztatási szerkezetben, ahol bizonyos munkakörök megszűnnek, míg újak jelennek meg, kihívásokat teremtve a munkaerő átképzése és alkalmazkodása terén.

H4: Csíkszentkirály példáján keresztül az ásványvíz-termelés és felhasználás jelentős gazdasági potenciállal bír a helyi közösségek számára, elősegítve a foglalkoztatás bővülését és a helyi gazdaság diverzifikálódását.

3.2. A vizsgált település, Csíkszentkirály bemutatása

Csíkszentkirály egy önálló település Székelyföldön (2. ábra), a mai Románián belül Hargita megyében. Az Alcsíki-medence felső bejáratánál helyezkedik el, Alcsík első nagyközsége, amely az Olt folyó mindkét partján fekszik (Orbán, 1868).

2. ábra: Csíkszentkirály elhelyezkedése Székelyföldön

Forrás: Térképek, 2024.

A pápai tizedlevél szerint Csíkszentkirályt 1332-ben alapították. A község latin neve „Sancto Rege” (Szent Király). Azonban Csíkszentkirálynak régebbi történelmi gyökerei is vannak. 1954-ben a helység területén egy kései neolitikumra (Kr.e. III-I. század) datálható település maradványait tárták fel, ami arra utal, hogy a terület már ebben az időszakban lakott

volt. Ez azt sugallja, hogy Csíkszentkirály történelme jóval régebbre nyúlik vissza, mint a 14. századi alapítási dátum sugallja. (Hargita Gyöngye, 2024). Csíkszentkirály a XV. század első felében S. Rex néven önálló egyházközségként szerepelt. Neve minden kétséget kizárva Szent Istvántól, egyházának védőszentjétől ered. A település az 1968-as közigazgatási reform során községközponttá vált, hat szomszédos település hozzácsatolásával, 2004-ben viszont önálló községgé alakult (Léstyán, 1997). A település gazdasági fejlődése már kommunizmusban előrehaladott volt a környező falvakhoz képest. A Hargita hegység vulkanikus kőzetein átjutva, a Hargita Gyöngye ásványvíz természetes vitalitással töltődik fel, és kiegyensúlyozott ásványi anyag-tartalommal gazdagodik, ami támogatja az emberi szervezet optimális működését. A Hargita hegység vulkanikus eredetű vidéke az egyik legelismertebb ásványvízforrás Európában, védett mindenféle szennyeződési forrástól. Távol van a zsúfolt városközpontoktól, ipari területektől vagy intenzív mezőgazdasági tevékenységektől. Ennek következtében az ásványvíz tiszta és friss marad, megőrizve természetes élettani hatásait, amelyek elősegítik az egészséges életmód fenntartását.

A fent említetteknek köszönhetően Csíkszentkirály egyedülállóan gazdag borvízforrásokban, ezért a település forgalmas csomópont volt, ahol szívesen éltek és telepedtek meg az emberek. Az itt feltörő borvizeket három üzembe is palackozták, amely munkalehetőséget nyújtott a falu és környező települések lakóinak. Az itt feltörő kiváló gyógyhatású, nagy hozamú forrásokra, amelyek a Borsáros lápot táplálják két fürdőt is építettek a Borsárosfürdőt és a Cigányok feredőjét. Csíkszentkirály környezetében két természetvédelmi övezet található: a Lucs tőzegláp, mely Erdély legnagyobb havasi lápja, területe több mint 120 hektár, valamint a Borsáros láp, mely az Olt folyó jobb partján, 651 méteres magasságban fekszik. A Borsáros lápot 103 hipotermális ásványvízforrás táplálja, ami egyedi természeti jelenség. Ez a két övezet különleges ökológiai értékkel rendelkezik, és fontos szerepet játszik a helyi élővilág és ökoszisztémák megőrzésében. A 2011-es népszámlálási adatok szerint a község lakossága 2526 fő, 96,3 százalékban magyar ajkú és római katolikus vallású. Csíkszentkirály összterületéből 52,2 ha lakott terület, amelyen összesen 1039 épület található (Udvari, 2018). Ami a munkanélküliséget illeti Csíkszentkirályon a 2002-2015-ös időintervallumot vizsgálva elmondható, hogy a 2000-es évek első felében leginkább az alacsonyan képzettek (általános iskola) körében súlyosabb, napjainkban pedig a gimnáziumi végzettségűek vannak leginkább kitéve a munkanélküliségnek a településen.

SWOT analízis

Egy település/közösség szegénységi, illetve fejlettségi szintje számos egymással kölcsönhatásban lévő tényezőtől függ. Régebben lényegesnek azt tartották, hogy a fejlődés alapját az adottságok és a természeti erőforrások határozzák meg, manapság már úgy gondolják a szakemberek, hogy fontos szerepet kell tulajdonítani a humán tőke minőségének – demográfiai potenciál, iskolai végzettség, szakmai ismeretek, mentalitás, a külső kapcsolatoknak, a kommunikációnak, más közösségekkel való együttműködésnek.

„A tőkeelmélet szerint egy falu akkor tekinthető gazdagnak (fejlettnek), ha rendelkezik felsőfokú végzettségű szakemberekkel, magas demográfiai potenciállal, fogékony a modern társadalom által létrehozott értékekre, ha lakosai jó gazdasági helyzetben vannak, valamint jó kapcsolataik vannak a városi térségekkel”. A humán tőke, a szakmai ismeretek „olyan tényezők, melyek meghatározó tényezői egy falu fejlettségi, illetve szegénységi szintjének” (Sandu, 2000, 580). Ebből kiindulva mondhatjuk, hogy egy közösség fejlettségi szintje két tényezőre szűkíthető: a hely természeti erőforrásaira és a humán tőkére. A természeti erőforrásokat a humán tőke függvényében lehet felhasználni és értékesíteni, tud anyagi és szellemi javakat előállítani. Szegény településnek mondhatók azok, amelyben a humán tőke nem rendelkezik képesítéssel, szervezési, vagyongazdálkodási és innovációs készségekkel.

„A szegények az esetek többségében nem rendelkeznek elegendő pénzügyi forrásokkal ahhoz, hogy ezt nevelésre egészségre vagy modern technológiai eszközök beszerzésére költse. Ezzel nem csak a saját helyzetük romlását idézik továbbra is elő, hanem a jövőbeni fiatalabb generációkét is. Ezzel helyi, közösségi szinten szociális problémák megjelenését idézik elő. A szegénység szegénységet szül” (Florian, 2005).

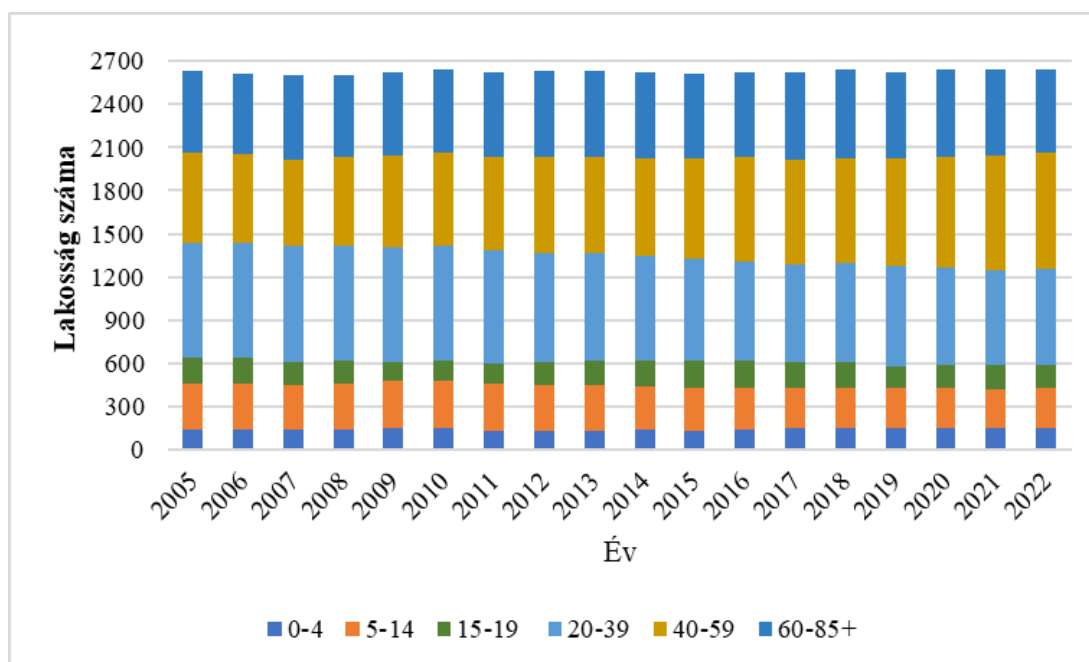
A 2. számú mellékletben Csíkszentkirály település egyszerűsített SWOT analízisét mutatom be, amely Csíkszentkirály Község Fejlesztési Stratégiája alapján készült. Az elemzés során figyelembe vettem a község erősségeit és lehetőségeit, amelyre alapozni lehet a jövőben is. Szem előtt tartom a gyengeségeket és a veszélyeket, amelyre nagy hangsúlyt kell fektetnünk az elkövetkezőkben a csökkenésük érdekében.

Csíkszentkirály népességének változása

A település lakosság számát figyelembe véve középfalu kategóriába sorolható be, a falu népessége stagnál, ezt alátámasztja a 3. ábra.

Az 3. számú ábrán a korcsoportok eloszlását láthatjuk a 2005-2022 periódusban, a függőleges tengelyen a népesség számát jelöltem, a vízszintes tengelyen pedig az éveket. 6 korcsoportra osztottam fel a falu lakosságát, amelyek a következők: 0-4 éves korig, 5-14 éves korig, 15-19 éves korig, 20-39 éves korig, 40-59 éves korig és 60 éves kortól egészen a

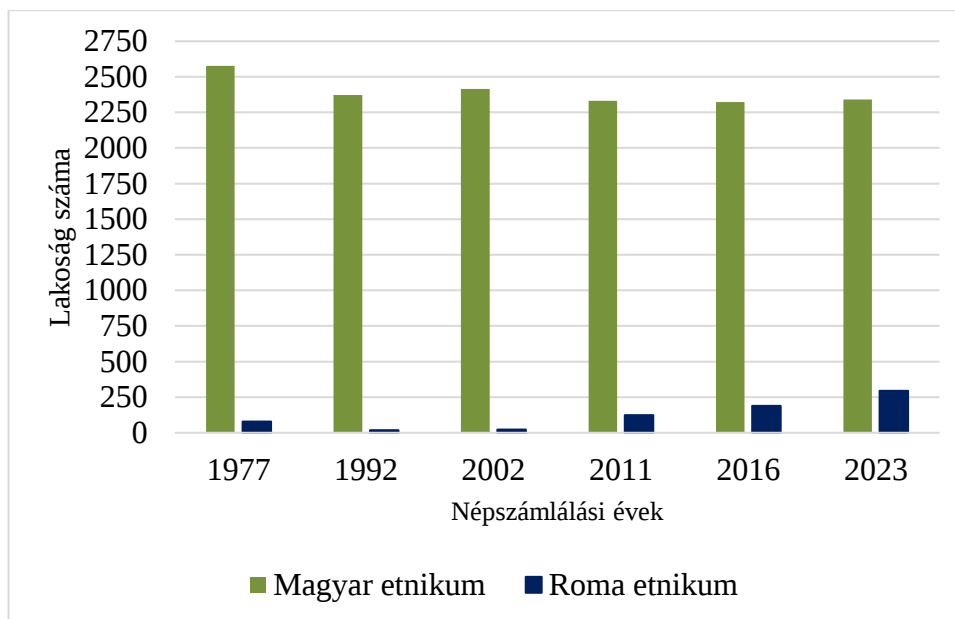
legidősebbig egy korcsoportba egyesítettem. A település egyik erősségét, miszerint nem előregedő faluról beszélünk is bizonyítja az ábra.

3. ábra: Korcsoportok szerinti megoszlás Csíkszentkirályon 2005-2022 között (fő)

Forrás: Saját szerkesztés a népszámlálási adatok (INS) alapján, 2024.

Amint azt a 3. számú ábra szemlélteti 500-600 főre tehető az idős korosztály, a gyerekek létszáma 650-700 között mozgott és mozog a mai napig, míg a fiatal és közép korosztály átlagosan 1400-1500 főből állt. Csíkszentkirályon ebben a periódusban az átlag lakosság 2600 fő volt. Fontos megjegyezni, hogy a roma közösség arányaiban a magyar közösséghez viszonyítva nő.

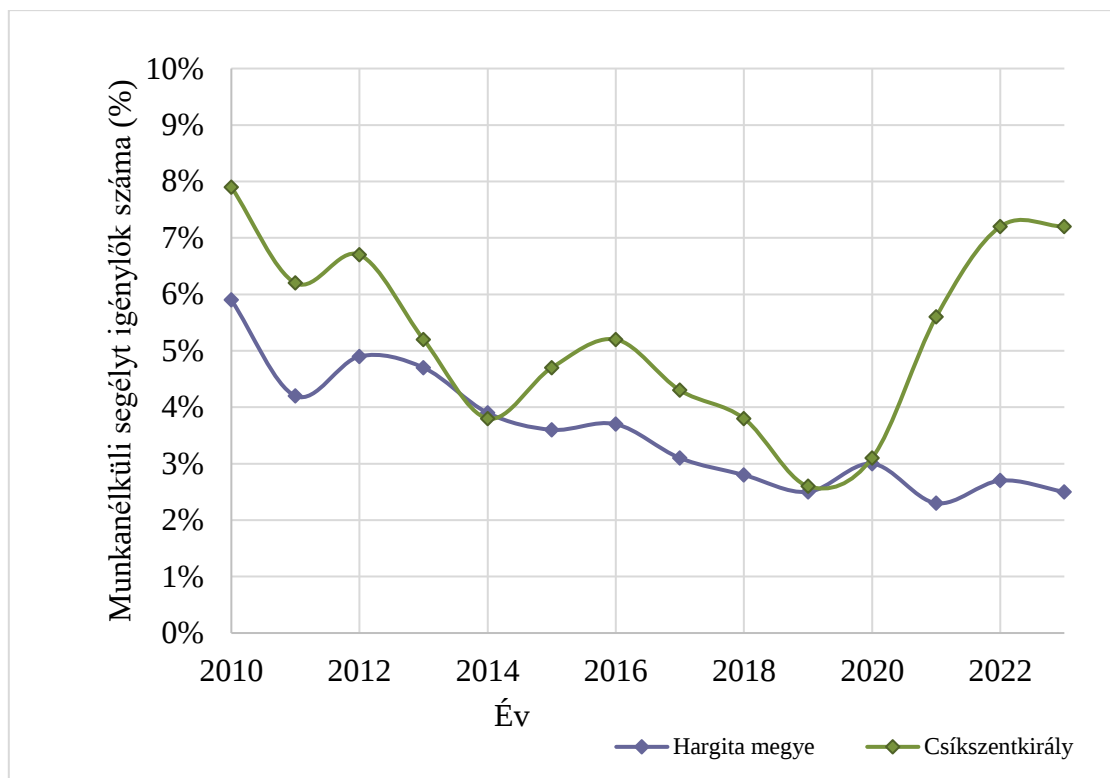
4. ábra: Csíkszentkirályon élő magyar és roma népesség számokban kifejezve (fő)

Forrás: Saját szerkesztés az Erdélyi Statisztikák alapján, 2024.

A 4. számú ábrán látható, hogy a magyar közösséghez viszonyítva a roma közösség aránya növekedik. A 2023-as adatokat a helyi önkormányzattól kaptam, 295 roma nemzetiségű személyt tartanak nyilván, akik közül egyetlen személy sem rendelkezik hivatalos munkahellyel, így minden 18 életévét betöltött személy szociális segélyre jogosult.

Munkanélküliség Csíkszentkirályon

Dolgozatomban vizsgálom Csíkszentkirályon az ipari üzemek bezárása és a technológiai fejlődés miatt létrejövő leépítések negatív hatásait. Adatokat vizsgáltam és dolgoztam fel annak érdekében, hogy megtudjam mely időszakokban hány személy volt nyilvántartott munkanélküli segélyt igénylő Hargita megyében és Csíkszentkirályon. Amint az 5. ábra mutatja, a 2008-as gazdasági válság után a megyében, százalékos arányban magas volt a munkanélküliség. Százalékban kifejezve Csíkszentkirályon 2%-al magasabb volt a segélyt igénylők száma, mint Hargita megyében az átlag. Ezután megyei szinten csökkenni kezdett a munkanélküliek száma, ami Csíkszentkirályon is ezt a tendenciát követte, amíg 2022-ben a Hargita Gyöngye borvíztöltődében el nem kezdődtek a leépítések, melyek a mai napig folytatódtak, és ezáltal számos helybelinek szűnt meg a munkaviszonya és szorult munkanélküli segélyre.

5. ábra: A munkanélküli segélyt igénylők számának alakulása Hargita megyében és Csíkszentkirályon (%)

Forrás: Saját szerkesztés az INS adatai alapján, 2024.

A Hargita Gyöngye Rt.

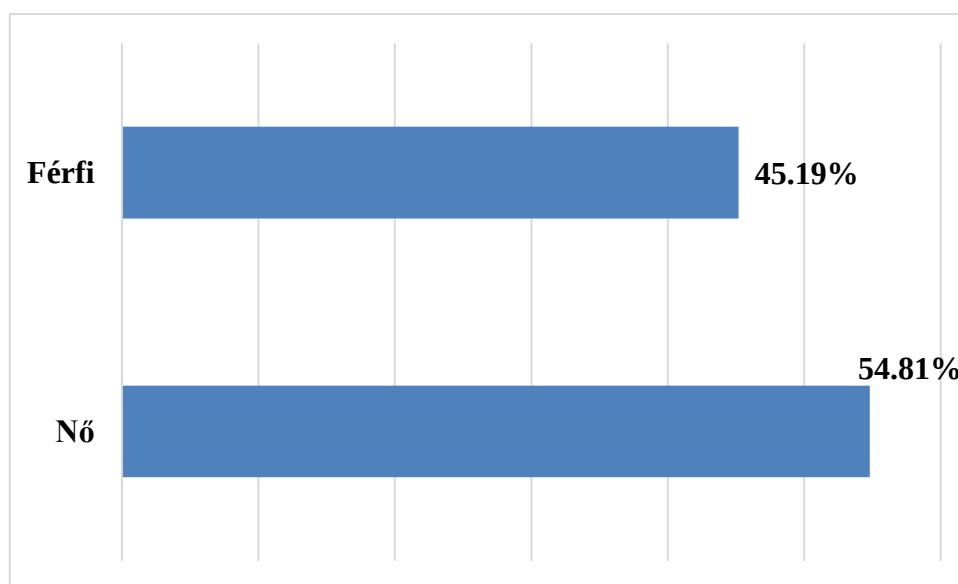
A Hargita Gyöngye Rt. székhelye Csíkszentkirályon, Hargita megyében található, mindössze 10 kilométerre Csíkszeredától, az E578-as nemzetközi úton, amely Csíkszereda és Brassó között halad. Ez a terület, amely az alcsíki medenceként ismert, rendkívül gazdag ásványvízforrásokban. A Hargita Gyöngye által palackozott természetes ásványvizek a vulkanikus eredetű Hargita hegység (1.800 méter) és a Csíki havasok (1.500 méter) között elterülő Csíkszentkirály forrásaiból származnak. Ez a terület különösen gazdag ásványvízforrásokban, Csíkszentkirály község környékén több mint 80 forrás és kút található. Az ásványvíz palackozás Csíkszentkirályon már 1952-ben elkezdődött, majd 1974-ben folytatódott, amikor az első nagy kapacitású ásványvízgyár épült, amely máig a Hargita Gyöngye Rt. alapját képezi. A Hargita Gyöngye Rt. 1990-ben jött létre állami vállalatként, majd 1995-ben privatizálták. Ez a vállalat fontos szerepet tölt be az ásványvíz iparágban és a helyi gazdaságban. A Perla Harghitei ásványvizet a Hargita megye területén található Csíkszentkirály községben található Hargita Gyöngye Rt. vállalat ásványvíz palackozó üzemében palackozzák (Hargita Gyöngye, 2024).

3.3. Kutatási módszer és a minta bemutatása

Kutatásom során az első a dokumentumelemzés vizsgálat módszerét választottam, mely segítségével ismertettem a gazdaság átalakulását Romániában, a gazdasági fejlődés hatását a településekre, a privatizáció hatásait, a dezindusztrializáció témakörét, a munkanélküliség alakulását Romániában, valamint ennek hatásait.

Empirikus kutatásom célja alapvetően arra irányult, hogy megvizsgáljam, a Hargita megyében található Csíkszentkirály község munkavállalóinak helyzetét, véleményüket a rendszerváltás előtti, és az azt követő munkalehetőségekről, a település jövőbeni boldogulási kilátásait a településen. A vizsgálat egy adott időpontban történő vizsgálat. Földrajzi értelemben a kutatást Hargita megyére, ezen belül is Csíkszentkirály populációjának körére szűkítettem. Ebből adódóan a kutatás eredménye csak a vizsgált minta tekintetében értelmezhető és helytálló. A strukturált önkitöltős kérdőívet (Lásd a 1. számú mellékletet) néhányan online töltötték ki, és nyomtatott formában további válaszadók rendelkezésére bocsátottam.

A kérdőívem 28 kérdésből áll, melyekre 118 csíkszentkirályi lakos válaszolt, akiknek 45,19%-a férfi, 54,81%-a nő (6. ábra).

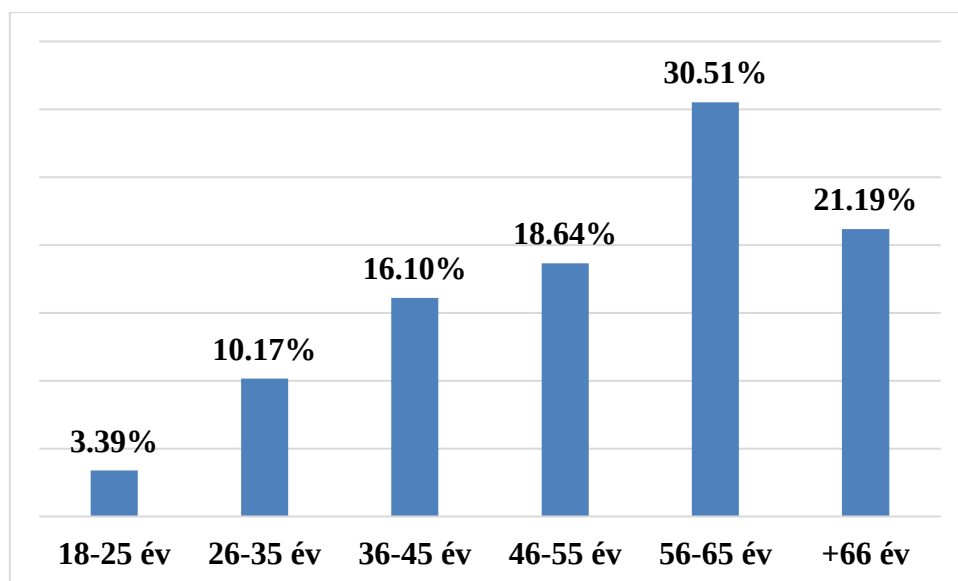

6. ábra: A válaszadók nemek szerinti megoszlása (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

A kérdőívre adott válaszokat tekintve a 18-25 éves korcsoportból 3,39% válaszolt, a 26-35 évesek közül 10,17% töltötte ki a kérdőívet, a 36-45 évesek aránya 16,10% volt, míg a 46-55 évesek közül 18,64% adott választ, a 56-65 éves válaszadók százaléka 30,51%, és a 66 év

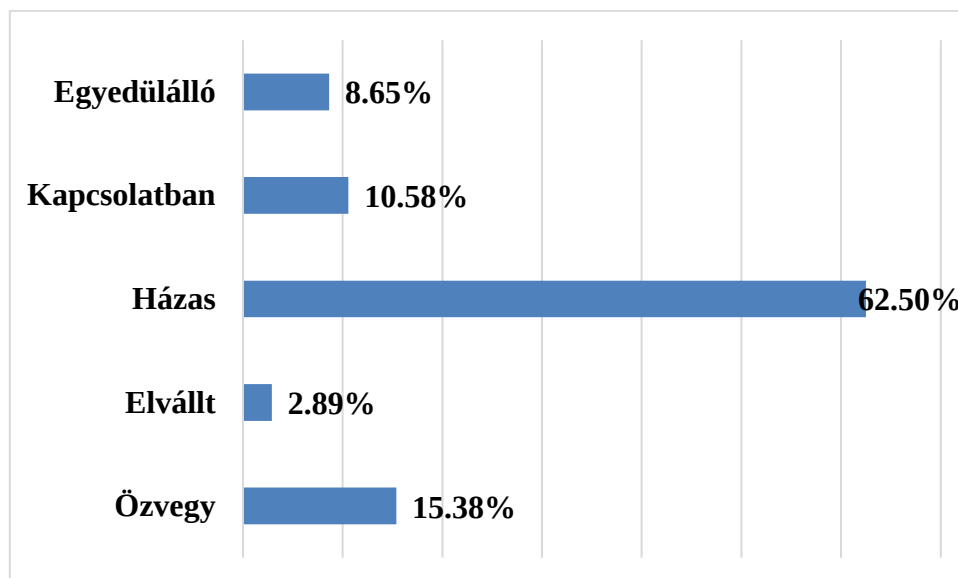
feletti korosztályt 21,19% képviselte (7. ábra).

7. ábra: A válaszadók korosztály szerinti megoszlása (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

A válaszadók családi állapotának megoszlását vizsgálva a diagram szerint a legnagyobb részt, 62,50%-ot a házasságban élők teszik ki. A kapcsolatban élők 10,58%-kal képviseltetik magukat, az egyedülállók 8,65%-os arányban vannak jelen, az özvegyek 15,38%-ot tesznek ki, és az elváltak a legkisebb csoportot alkotják 2,89%-kal (8. ábra).

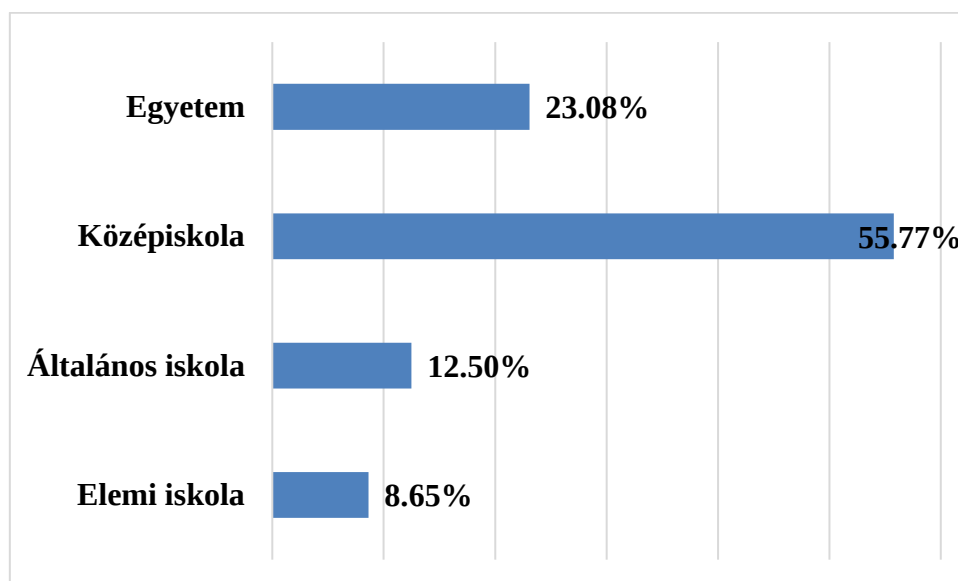

8. ábra: Családi állapot szerinti megoszlás (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

A 9. számú ábra alapján, a válaszadók iskolai végzettsége szerinti megoszlását vizsgálva a következőképpen alakul: a legtöbb, 55,77% a középiskolát végzettek száma. Az egyetemet

befejezettek képviselik a második legnagyobb csoportot 23,08%-kal, az általános iskolai végzettséggel rendelkezők 12,50%-ot tesznek ki, míg a legkevesebben, 8,65%-kal az elemi iskolai végzettségű válaszadók vannak jelen a mintában (9. ábra).

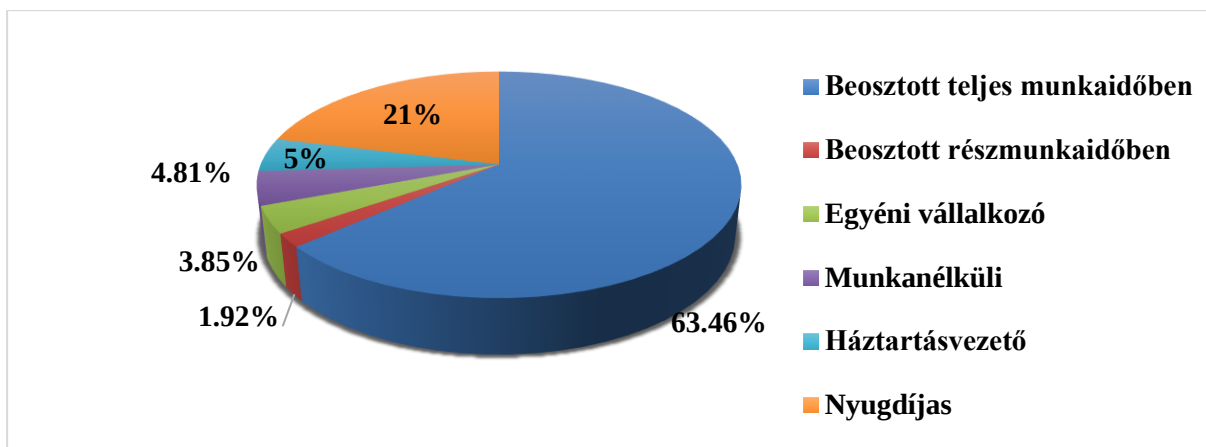

9. ábra: Iskolai végzettség szerinti megoszlás (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

4. Kutatási eredmények áttekintése

Az alábbiakban a kérdőívem kérdéseire kapott eredményeket mutatom be. A következő diagram a válaszadók munkaerő piaci státuszát ábrázolja. A teljes munkaidőben dolgozó munkavállalók képezik a legnagyobb csoportot 63,46%-os aránnyal, majd a nyugdíjasok 21%-kal képviseltetik magukat, háztartásvezetők 5%-os részesedéssel szerepelnek, a munkanélküliek aránya 4,81%, egyéni vállalkozók 3,85%-ot, míg a részmunkaidősek a legkisebb csoportot képezik 1,92%-kal (10. ábra).

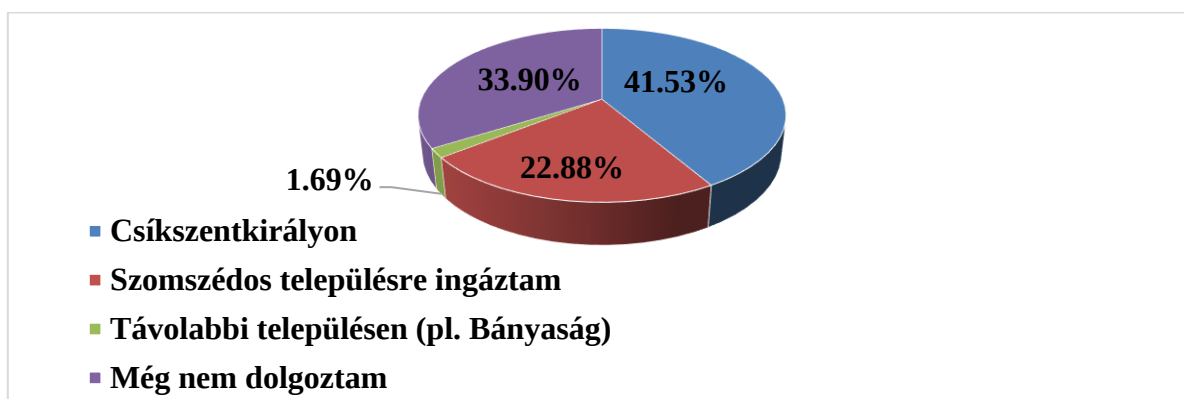

10. ábra: Munkaerő piaci státusz szerinti megoszlás (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

4.1. A rendszerváltás hatásai

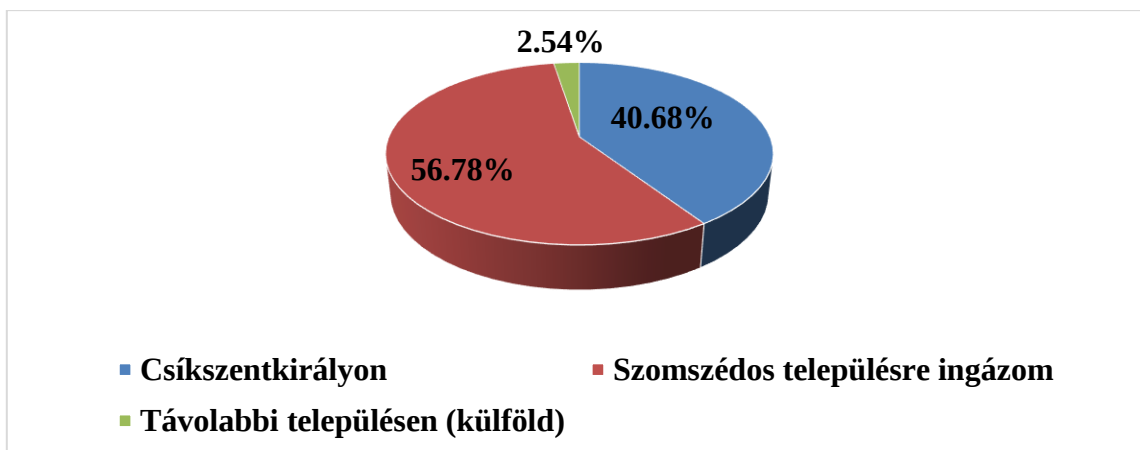
A válaszadók 41,53%-a a rendszerváltás előtt Csíkszentkirályon dolgozott, 33,9%-a akkor még nem volt alkalmazásban, 22,88%-a más településen vállalt munkát (Csíkszeredában), 1,69% a Bányaságon dolgozott bányászként (11. ábra).

11. ábra: A rendszerváltás előtti munkahely telephelye (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

A rendszerváltás után a válaszadók 56,78%-a a megyeközpontban, vagy szomszédos településeken talált munkát, 40,68%-a Csíkszentkirályon dolgozik, 2,54%-a külföldön. Ezek az adatok már tartalmazzák azokat a munkavállalókat is, akik a rendszerváltás előtt még nem voltak aktívak a munkaerőpiacon (12. ábra).

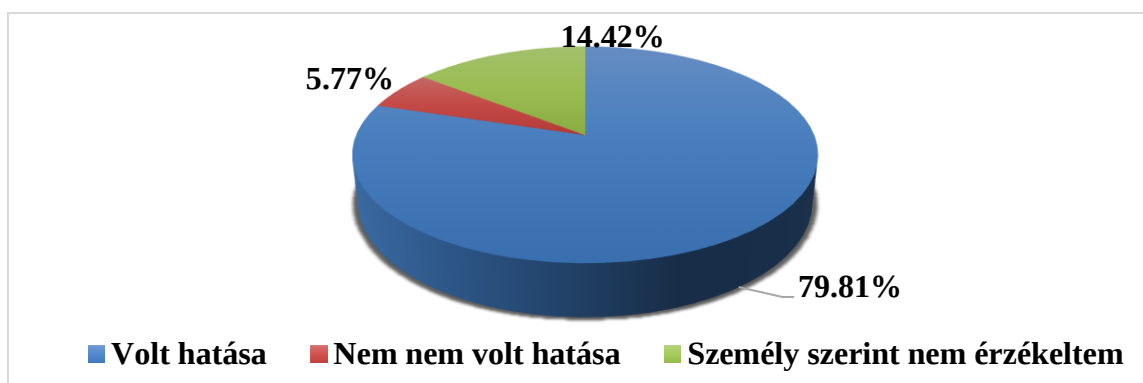

12. ábra: A rendszerváltás utáni munkahely telephelye (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=78

4.2. A privatizáció hatásai

A rendszerváltozás utáni privatizációs folyamatok jelentős hatást gyakoroltak Románia gazdasági szerkezetére, beleértve Csíkszentkirály községet is. A kommunista rendszerben az állam által irányított ipari egységek gyakran hatástalanok voltak, a gazdasági reformok és a piacgazdaság felé való áttérés ezeknek a szerkezeteknek a teljes átalakítását igényelte. A rendszerváltás utáni privatizáció hatását a válaszadók 79,81%-a érezte, 5,77% szerint nem volt hatása, 14,42% számára nem volt érzékelhető a hatása, csak mások hangulatán látta (13. ábra).

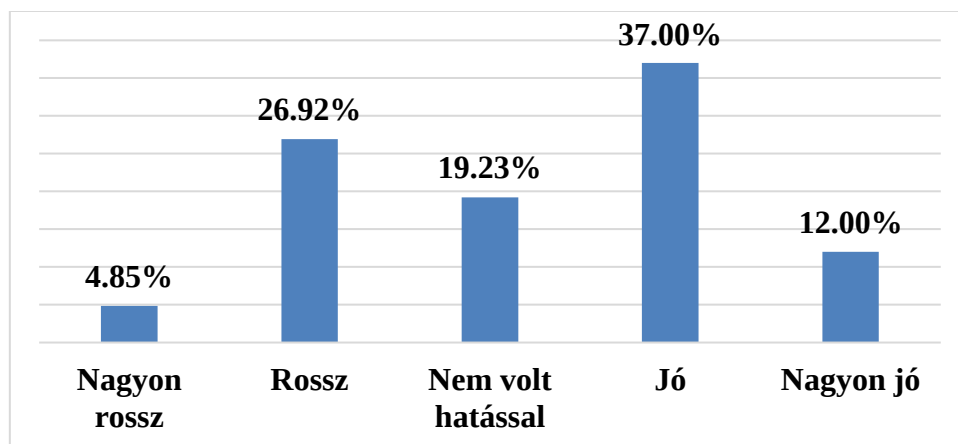

13. ábra: A rendszerváltás utáni privatizáció hatása a gazdasági életre (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=78

A privatizáció során sok helyi ipari egység vagy megszűnt, vagy átalakult, aminek közvetlen következménye volt a munkahelyek csökkenése. Ez főleg a nehéz- és könnyűiparban dolgozó lakosságot érintette negatívan. Ugyanakkor új, piaci alapon működő vállalkozások is létrejöttek, amelyek új munkalehetőségeket teremtettek, bár ezek gyakran nem pótolták a

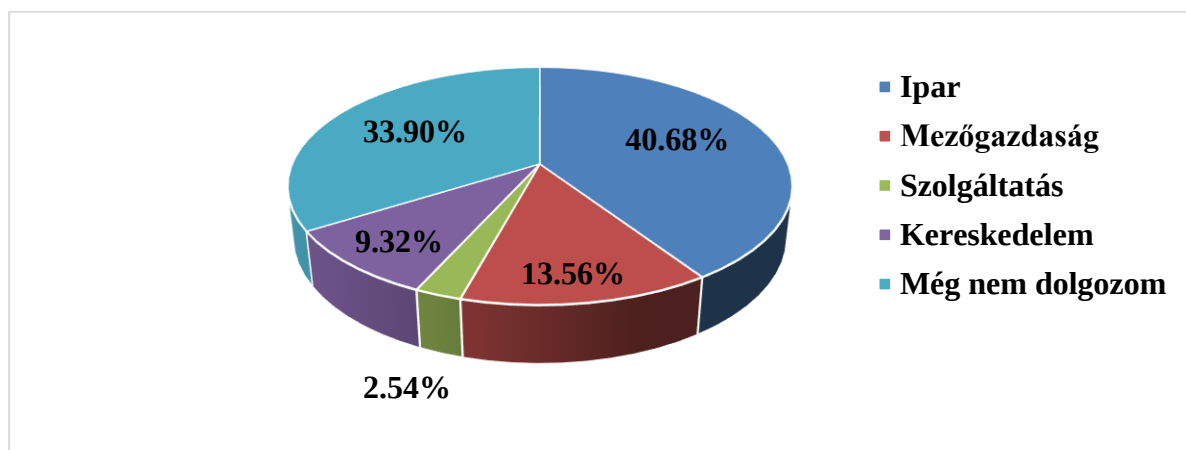
megszűnt állami munkahelyeket. A válaszadók 37%-a pozitívnak ítélte meg a változást, 19,23%-a nem tapasztalt különösebb hatást. Ők azok, akiknek megmaradt a munkahelyük. 26,92% nagyon rosszul élte meg a privatizációs eseményeket, 4,85% nagyon rosszul. Ők azok, akik elveszítették az állásukat. 12% nagyon jónak találta a változásokat (14. ábra).

14. ábra: A rendszerváltás utáni privatizáció hatásának értékelése (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=78

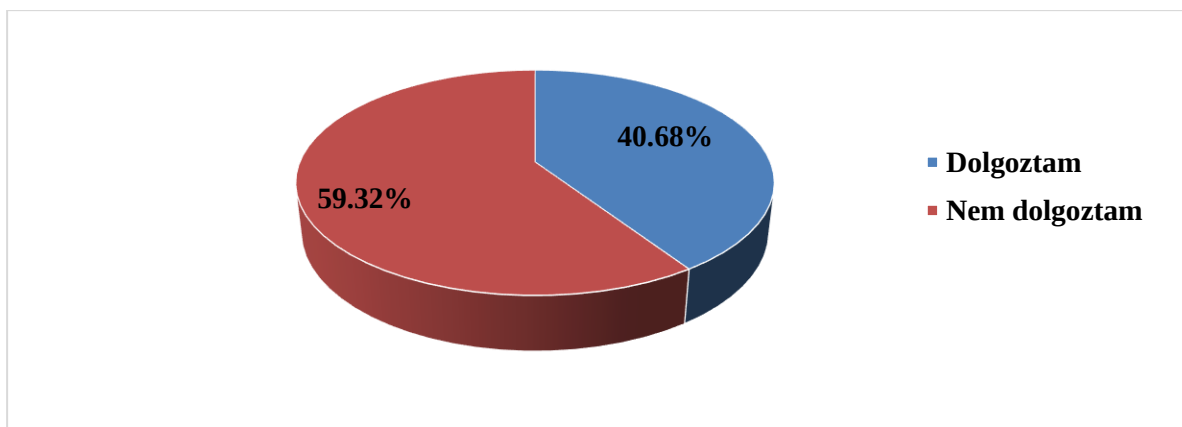
A rendszerváltás előtt a válaszadók 40,68%-a dolgozott iparban, 13,56%-a mezőgazdaságban, 9,32% kereskedelemben, 2,54% szolgáltatásban, 33,9% még nem volt alkalmazásban (15. ábra).

15. ábra: A rendszerváltozás előtti munkahely ágazata szerinti megoszlás (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=78

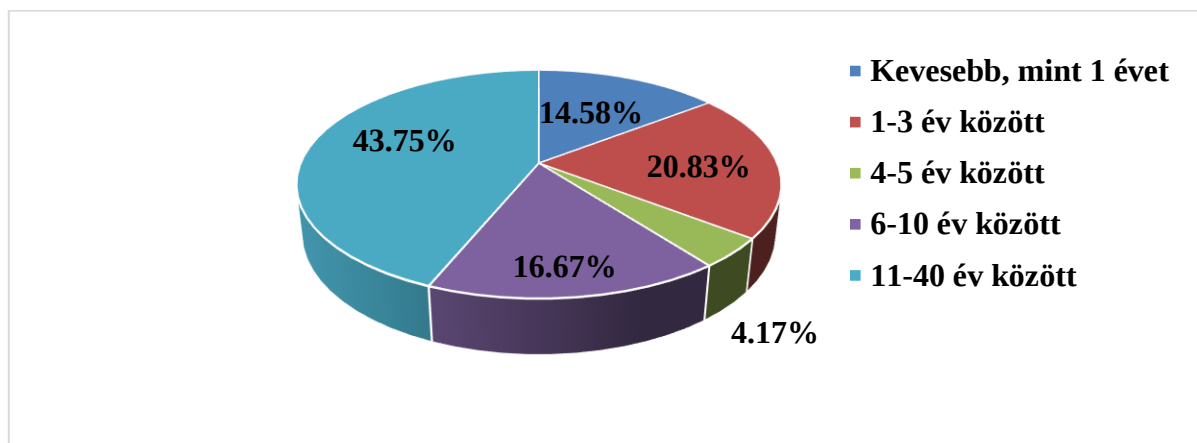
Azok a válaszadók, akik az iparban dolgoztak, tehát 40,68% vagy borvíztöltődében, vagy a faiparban, az úgynevezett „dongagyárban” dolgozott. 59,32% más szektorokban dolgozott (16. ábra).

16. ábra: Hivatalos munkaviszony megléte a borvíztöltődében, vagy a fafeldolgozóban (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=78

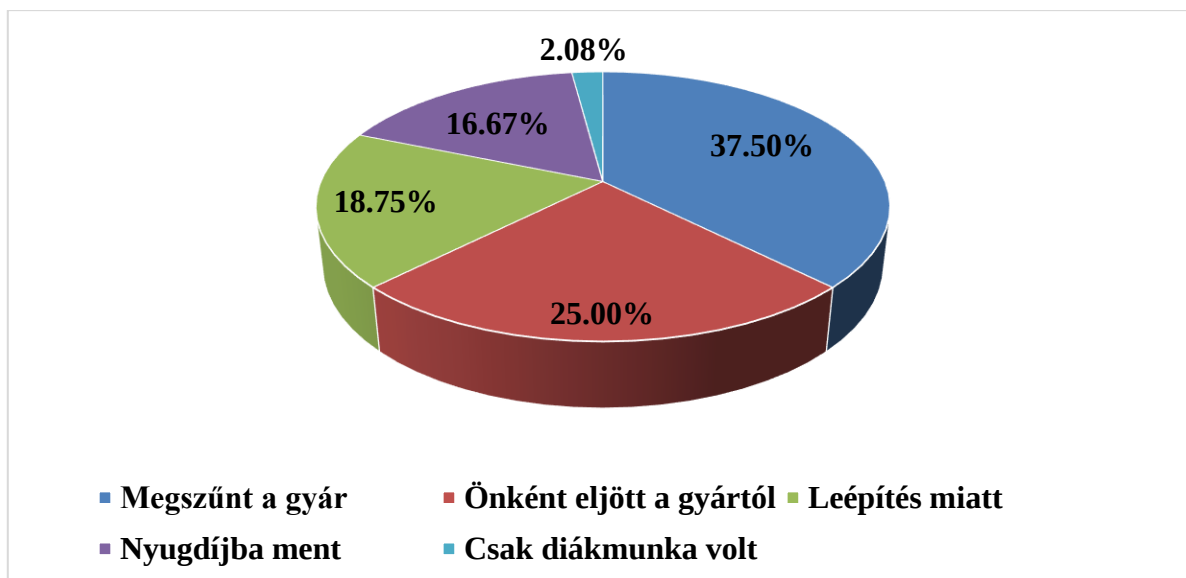
Akik az iparban dolgoztak, azoknak 43,75%-a 11-40 évet, 16,67% 6-10 évet, 20,83% 1-3 évet, 14,58% kevesebb, mint egy évet, 4,17% 4-5 évet töltött az ipari tevékenységet folytató csíkszentkirályi cégek kötelékében (17. ábra).

17. ábra: A borvíztöltődében, vagy a fafeldolgozóban eltöltött munkaévek száma (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=48

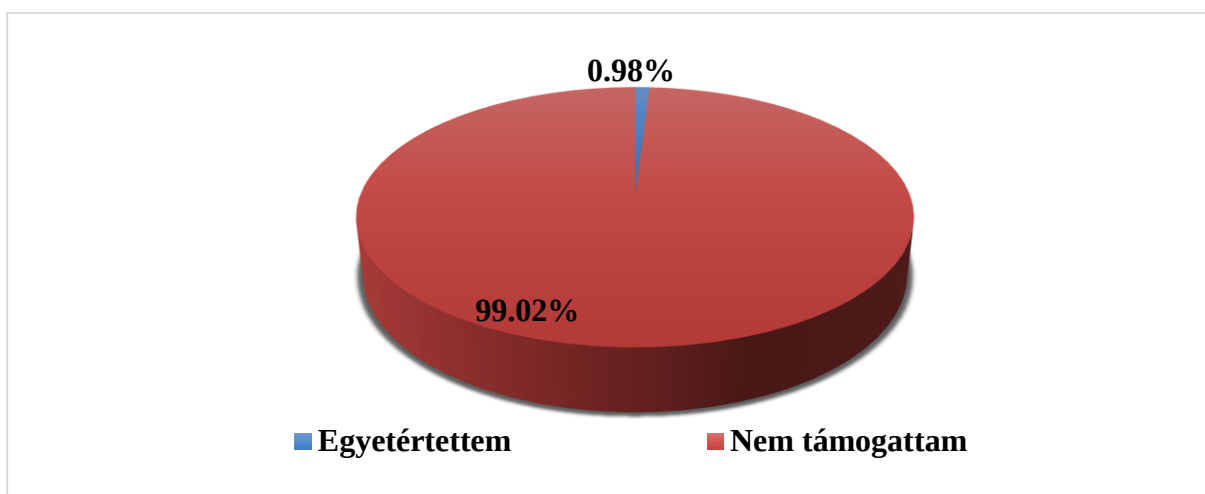
A válaszadók közül, akik a borvíztöltődében, vagy a faiparban dolgoztak, 37,5% azért maradt munkahely nélkül, mert megszűnt a vállalat, 25% önként lemondott az állásáról, 18,75%-ot elküldtek a munkahelyéről, 16,67% előre hozott nyugdíjba ment, 2,08% (egy fő) csak vakációban dolgozott az iparban, szezonmunkásként (18. ábra).

18. ábra: A munkaviszony megszűnésének oka (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=48

A privatizáció idején a dolgozók 99,02% nem támogatta az ipari vállalatok megszüntetését, és az elbocsátásokat, 0,98%-nak konkrét tervei voltak a jövő tekintetében, ők nem ellenezték (19. ábra).

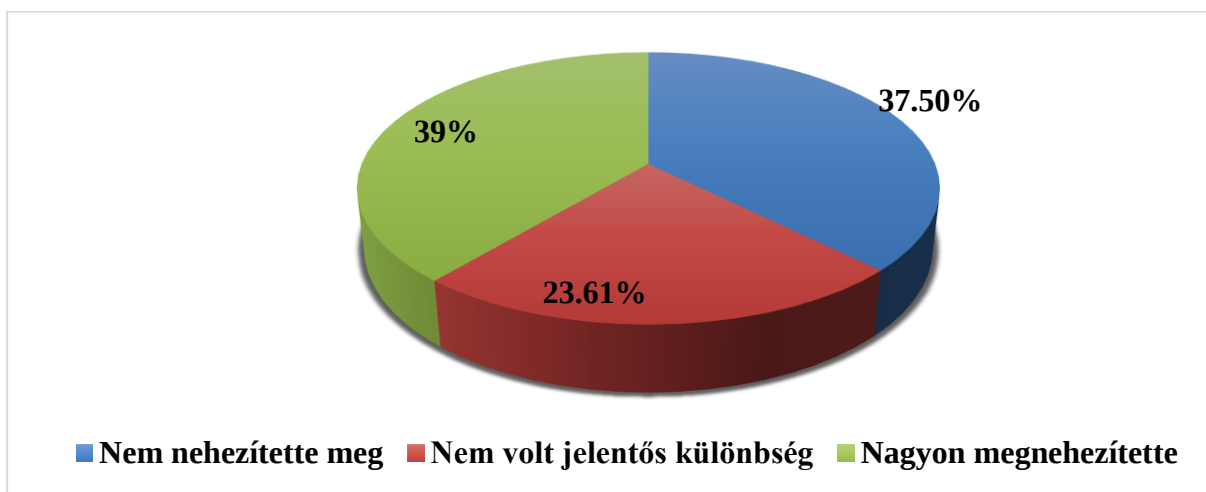

19. ábra: Az üzemek tevékenységének leállításának és az elbocsátások támogatottságának mértéke (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=78

A privatizáció társadalmi feszültségeket is generált, különösen ahol a munkanélküliség nőtt. Ezzel együtt szociális problémák, mint például a szegénység és a társadalmi egyenlőtlenségek fokozódása is megjelentek. Másrésről, a vállalkozói szellem erősödése és a magánkezdeményezések támogatása hozzájárult a közösségi öntudat erősödéséhez. A válaszadók

39%-ának sokkal nehezebbé vált a hosszú, vagy rövid távú megélhetése, 37,5%-nak nem okozott problémát, 23,61% érezte a különbséget, viszont nem tartotta jelentős mértékűnek (20. ábra).

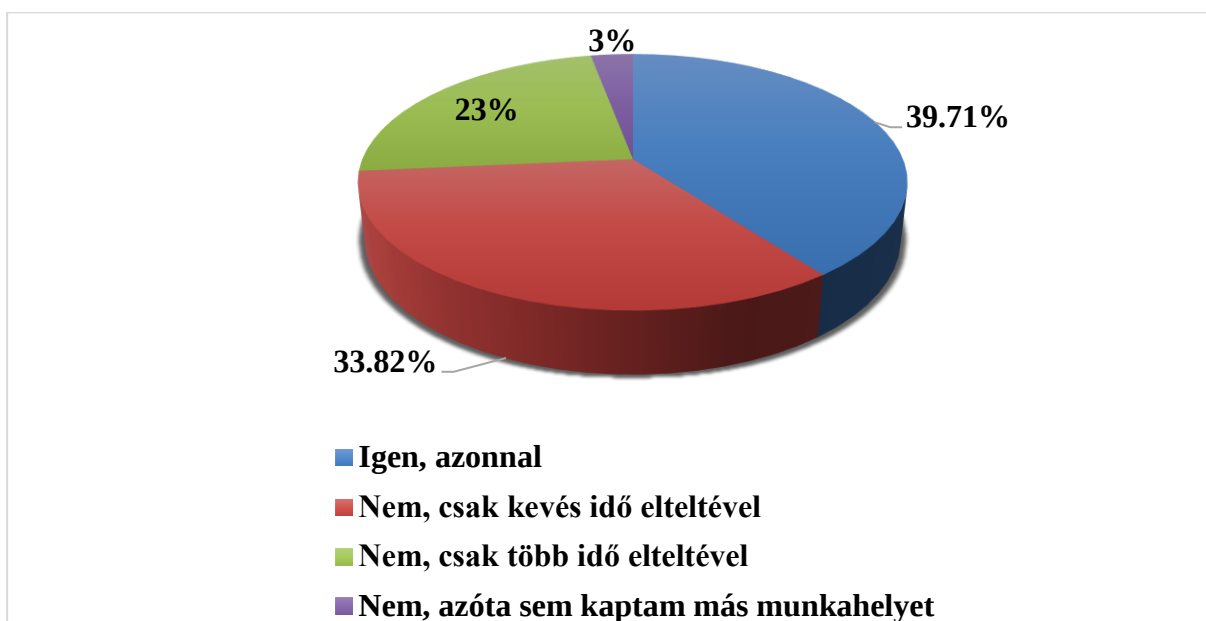

20. ábra: Az életkörülmények változása a privatizáció eredményeként (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=78

4.3. Munkaerő piaci helyzet alakulása

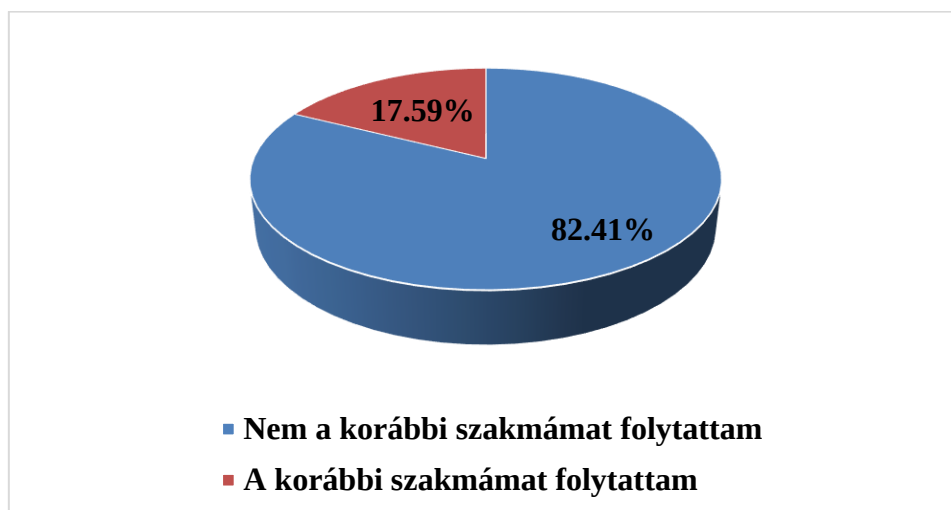
A válaszadók 39,71% azonnal talált munkahelyet, 33,82% kevés idő elteltével, 23% hosszabb idő múltán tudott elhelyezkedni, 3% azóta sem helyezkedett el. Fontos megjegyezni, hogy akik munkát találtak, azoknak egy bizonyos hányada vállalkozásba kezdett, úgy sikerült munkahelyet teremteni önmagának (21. ábra).

21. ábra: Az új munkahely megtalálásának gyorsasága (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=65

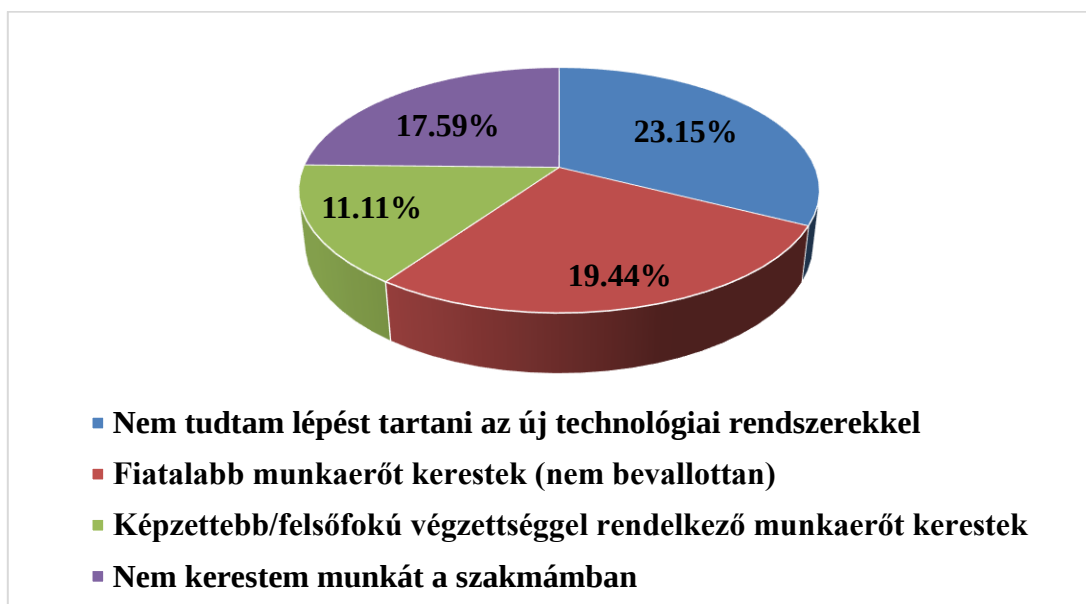
A válaszadók 82,41%-a nem a saját szakmájában vállalt munkát az új munkahelyén. 17,59%-nak sikerült tanult szakmájában elhelyezkednie (22. ábra)

22. ábra: Az új munkahelyen vállalt szakma (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=65

Több okot is megjelöltek a válaszadók, hogy miért nem sikerült végzett szakmájukban elhelyezkedniük. 23,15% nem tudott lépést tartani a modern technológiákkal, 19,44% meggyőződése szerint fiatalabb munkatársakat kerestek az adott feladatra, 11,11% végzettségi szintjét nem tartották megfelelőnek, 17,59% nem is keresett munkát azonos munkakörben (23. ábra).

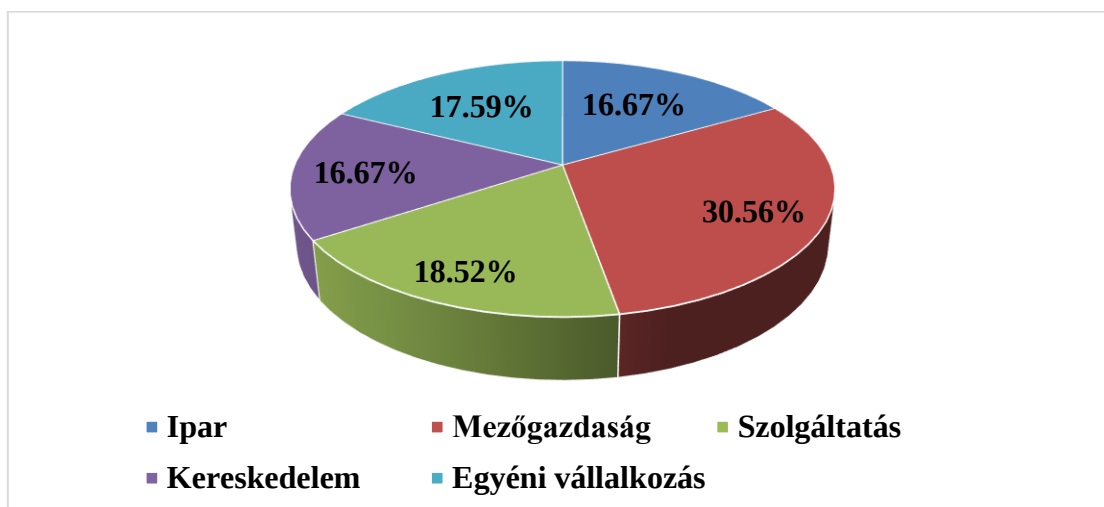

23. ábra: A szakmaváltás okai (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=65

A privatizáció után a munkavállalók 30,56%-a foglalkozik mezőgazdasággal, 18,52% a

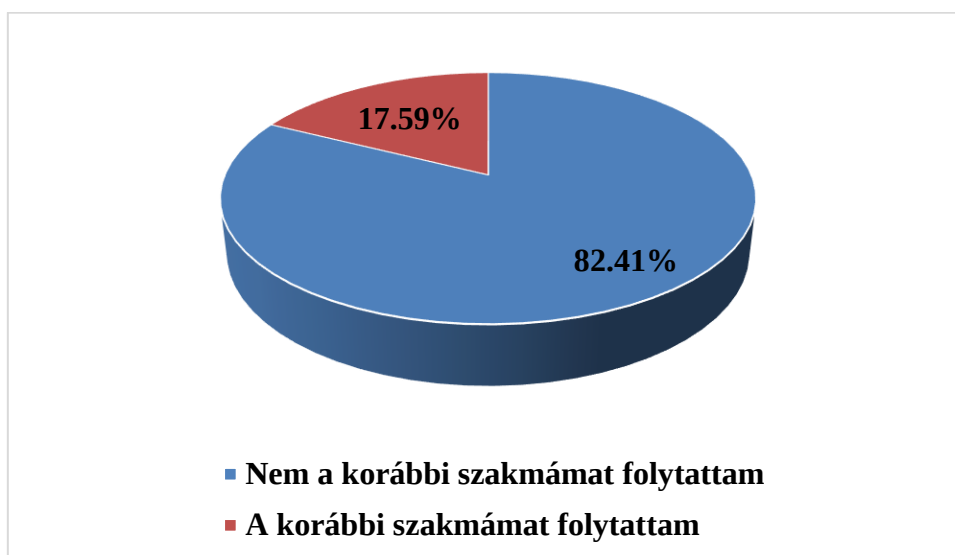
szolgáltatóiparban dolgozik, 17,59% ipari munkás, 16,67% a kereskedelembe foglalkoztatott, ugyanannyi, azaz 16,67% saját céget alapított (24. ábra).

24. ábra: A privatizálás után talált munkahely ágazatonkénti megoszlása (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=65

A privatizáció és gazdasági átalakulások során gyakran az emberek nem tudtak azonnal azonos szakterületen elhelyezkedni, és szükségessé vált új készségek elsajátítása vagy más területekre való átállás. Ez a folyamat, amit átképzésnek hívunk, lehetővé tette számukra, hogy alkalmazkodjanak a megváltozott gazdasági körülményekhez és munkaerő piaci igényekhez. A válaszadók 82,41%-a nem a saját szakmájában helyezkedett el, és új szakmát kellett tanulnia, 17,59%-nak sikerült a saját szakmájában munkát találni (25. ábra).

25. ábra: Szakmaváltás mértéke (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=65

Az iparágak közül sokat érintett a globalizáció, ami kihívásokat és lehetőségeket is jelent. A fejlett technológiai infrastruktúrával rendelkező területeken, ahol megfelelő munkaerő

is elérhető, az iparnak jó esélyei vannak a növekedésre. Kiemelt területek lehetnek az információtechnológia, az automatizálás és az innovatív gyártási technológiák.

A mezőgazdaság továbbra is alapvető szerepet játszik sok ország gazdaságában. A fenntartható mezőgazdasági technikákra és az ökológiai gazdálkodásra való áttérés növekvő tendenciát mutat, ami hosszú távon stabil jövedelemforrást biztosíthat. Ráadásul a bio- és helyi termékek iránti kereslet növekedése új piacokat nyit meg.

A turizmus különösen perspektivikus lehet olyan helyeken, amelyek gazdagok természeti vagy kulturális vonzerőkben. A turizmus fejlesztése közvetlen gazdasági hasznot és munkahelyeket hozhat, valamint elősegítheti a helyi kultúra és hagyományok megőrzését. Azonban a túl turizmus negatív hatásait is figyelembe kell venni.

A szolgáltatási szektor, különösen a pénzügyi szolgáltatások, oktatás, egészségügy és digitális szolgáltatások területén jelentős növekedési potenciál rejlik. A technológiai fejlődés és a digitalizáció elősegítheti ezeknek az ágazatoknak a bővülését, és a jól képzett munkaerő számára stabil munkalehetőséget kínálhat.

Más ágazatok, mint például a megújuló energiaforrások, a környezetvédelmi technológiák szintén nagy potenciállal bírnak, különösen a fenntarthatósági célok és a zöld gazdaság felé való elmozdulás fényében.

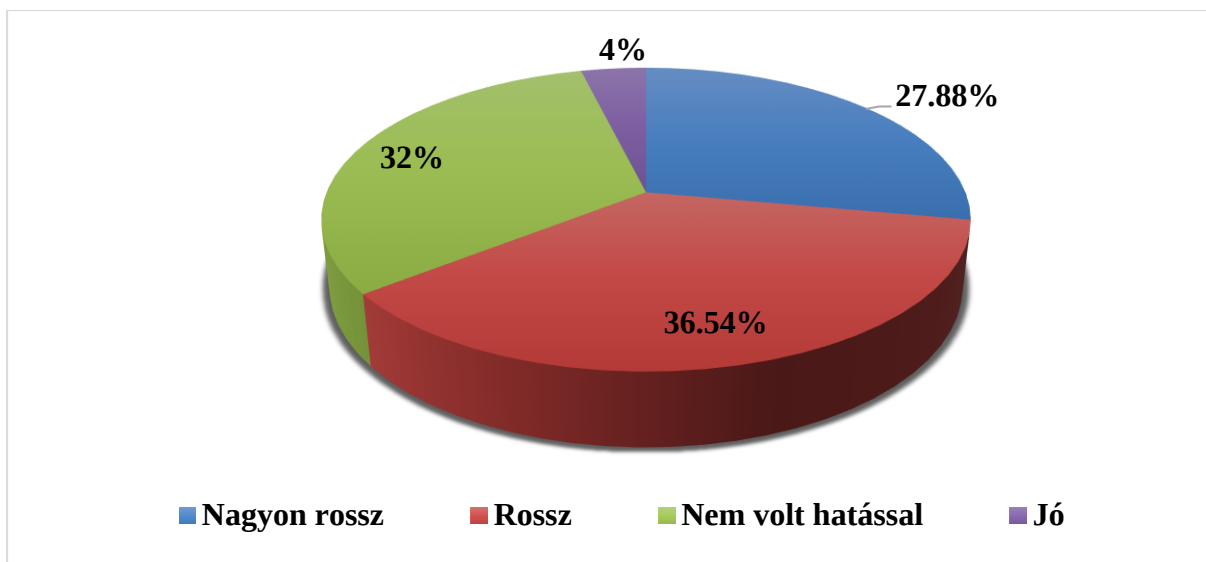
A válaszadók egy 1-től 5-ig terjedő skálán jelölték be, hogy melyik terület jelenthet nagyobb perspektívát, ahol az 1. a legkevésebb-5 a legjelentősebb perspektívát jelenti (2. táblázat).

2. táblázat: A különböző ágazatok perspektívájának megítélése (fő)

	1	2	3	4	5
Ipar	11	32	31	23	21
Mezőgazdaság	11	18	22	42	25
Turizmus	2	14	23	31	48
Szolgáltatás	28	2	27	22	39

Saját kutatás és szerkesztés, 2024.

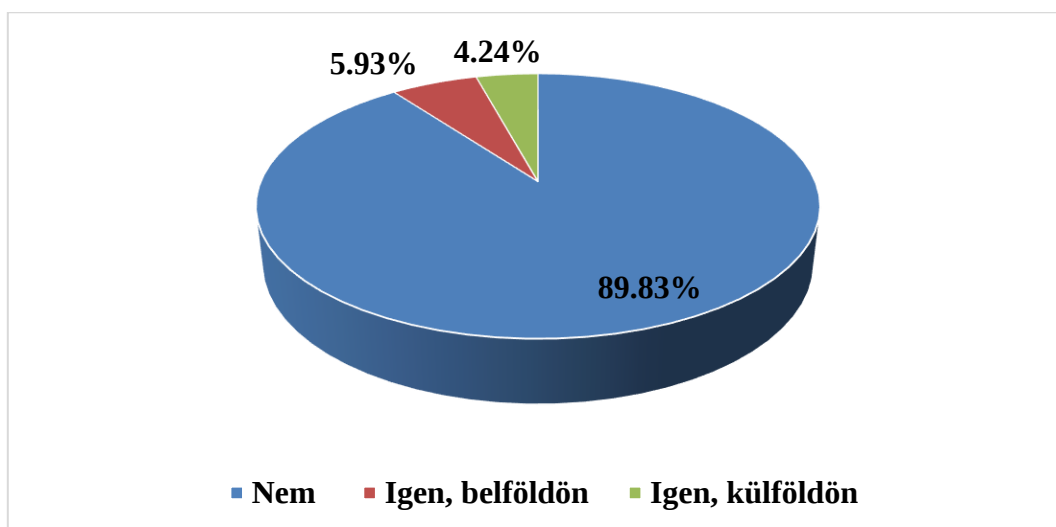
A Hargita Gyöngye borvíztöltődénél történt elbocsátások következményeként a legtöbb család rossz (36,54%), vagy nagyon rossz (27,88%) anyagi helyzetbe került, 32%-ra nem volt semmilyen következménye, 4% pedig azonnal saját vállalkozást indított, ők azok, akik az elbocsátásokat pozitívan ítélték meg (26. ábra).

26. ábra: A Hargita Gyöngye borvíztöltődében történt elbocsátások hatása (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=48

A privatizáció és a gazdasági átmenet sok országban, különösen komoly társadalmi és gazdasági változásokat hozott. Ezek a változások nemcsak a munkaerőpiac szerkezetét alakították át, hanem számos embert arra is ösztönöztek, hogy jobb lehetőségek után kutassanak külföldön. Csíkszentkirály abban a szerencsés helyzetben van, hogy csak 4,24% próbált külföldön találni megélhetést, 5,93% próbált belföldön, távolabbi településen munkát találni, 89,83%-ot nem érdekelte az ilyen lehetőség (27. ábra).

27. ábra: A privatizáció hatása a külföldi, vagy belföldi távolabbi munkahelyek keresésére (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=65

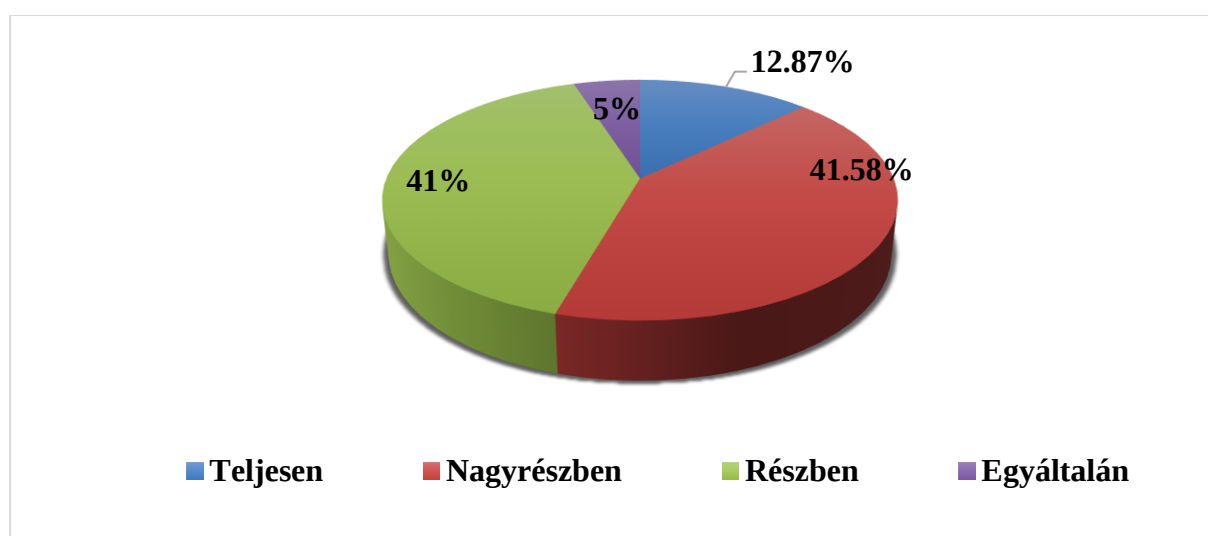
4.4. A borvízben rejlő fejlesztési lehetőségek

A válaszadók szerint a borvízben rengeteg kiaknázható lehetőség rejlik, széleskörű felhasználási lehetőségeket kínál, mind az egészségügyi, mind a gazdasági aspektusokat tekintve. Kiváló hidratáló, amely természetes módon tartalmazza azokat az ásványi anyagokat, mint például kalcium, magnézium és kálium, amelyek fontosak a test megfelelő működéséhez. Néhány típusú borvíz, különösen, amelyeknek magasabb a sótartalmuk, az emésztési folyamatok elősegítésében és a gyomor-bélrendszer egészségének javításában hasznosíthatók. A kalciumban gazdag borvizek hozzájárulnak a csontok erősségének megőrzéséhez és csökkenthetik az osteoporosis kockázatát. A borvíz palackozása és értékesítése jelentős üzleti lehetőséget kínál, különösen azokban a régiókban, ahol a minőségi ivóvíz elérhetősége korlátozott.

A borvízforrások gyakran turisztikai látványosságokként szolgálnak, különösen termálfürdők és wellness központok formájában, amelyek vonzzák az egészségtudatos látogatókat.

A szénsavval dúsított borvizek népszerűek a fogyasztók körében, amelyek alternatívát jelentenek a cukrozott üdítőitalokkal szemben. A kulináris alkalmazásai is egyre inkább teret nyernek, például a különféle ételek és italok elkészítésénél az íz javítása vagy textúra módosítása céljából.

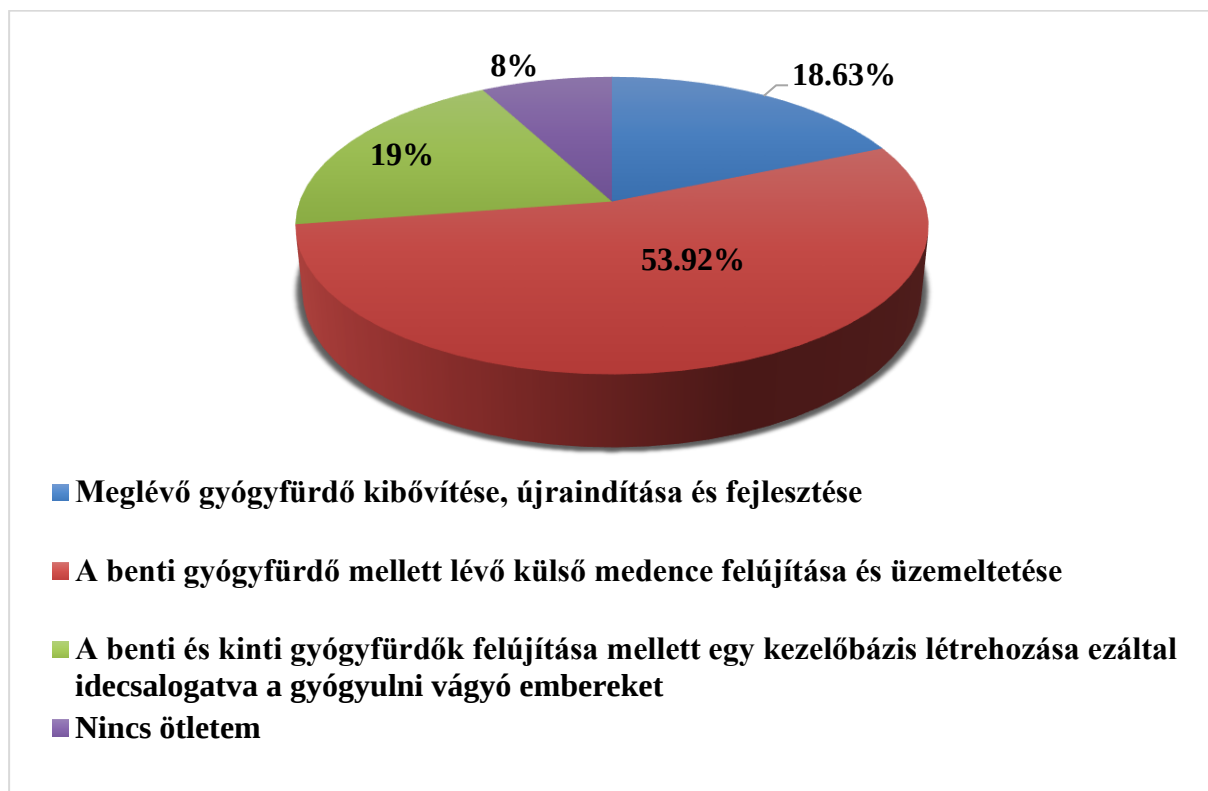
A válaszadók 41,58%-a szerint nagyrészen kiaknázták Csíkszentkirályon a borvízben rejlő lehetőségeket, 41% szerint csak részben, 12,87% szerint teljes mértékben, 5% szerint egyáltalán nincsenek kihasználva a lehetőségek (28. ábra).

28. ábra: A borvízben rejlő lehetősége kiaknázásának mértéke Csíkszentkirályon (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

A válaszadók különböző lehetőségeket fogalmaztak meg annak kapcsán, hogy milyen módon lehetne még jobban hasznosítani a számtalan borvízforrás kínálta lehetőségeket. 53,92% szerint hasznos lenne a benti gyógyfürdő mellett lévő külső medence felújítása és üzemeltetése, 19% javaslata a benti és kinti gyógyfürdők felújítása mellett egy kezelőbázis létrehozása ezáltal idecsalogatva a gyógyulni vágyó embereket, 18,63% a meglévő gyógyfürdő kibővítését, újraindítását és modernizálását tartja fontosnak, 8%-nak nem volt semmilyen elképzelése (29. ábra).

29. ábra: Lehetőségek a borvíz további felhasználására (%)

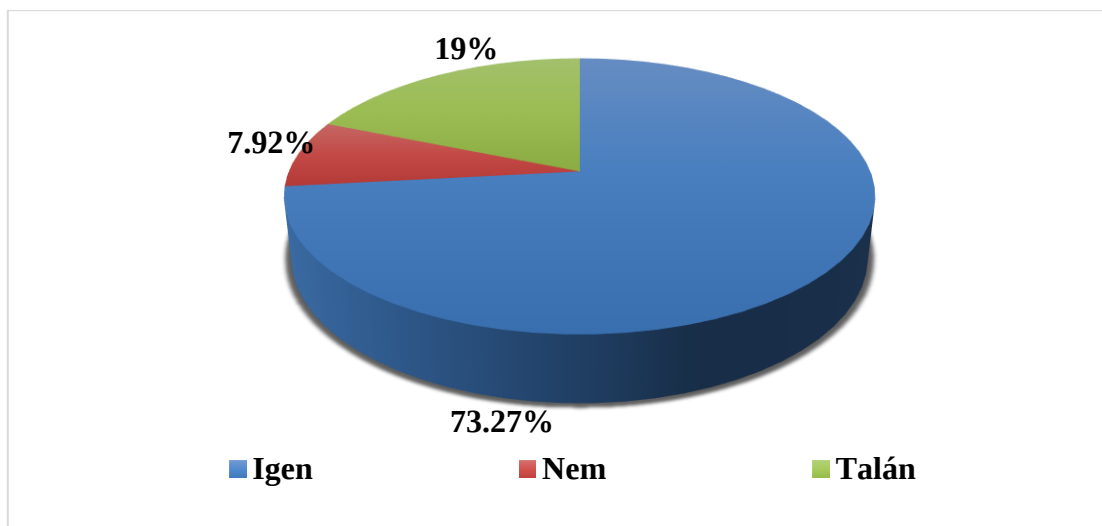
Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

A válaszadók 73,27%-a gondolja úgy, hogy ha a palackozáson kívül más hasznosítása is van a borvíznek, az új munkahelyek létrehozását eredményezi, 19% nem tudja biztosan, 7,92% szerint nem alakulnának ki új munkahelyek (30. ábra).

A borvízforrások vonzzák a turistákat, így ezekben a központokban szükség van idegenvezetőkre, recepciósoakra, masszörökre és egyéb vendéglátó-ipari szakemberekre.

Egyes borvizek egészségügyi előnyei miatt terápiás használatra is alkalmasak, ami orvosi szakértők, mint pl. hidroterapeuták munkalehetőségeit teremti meg.

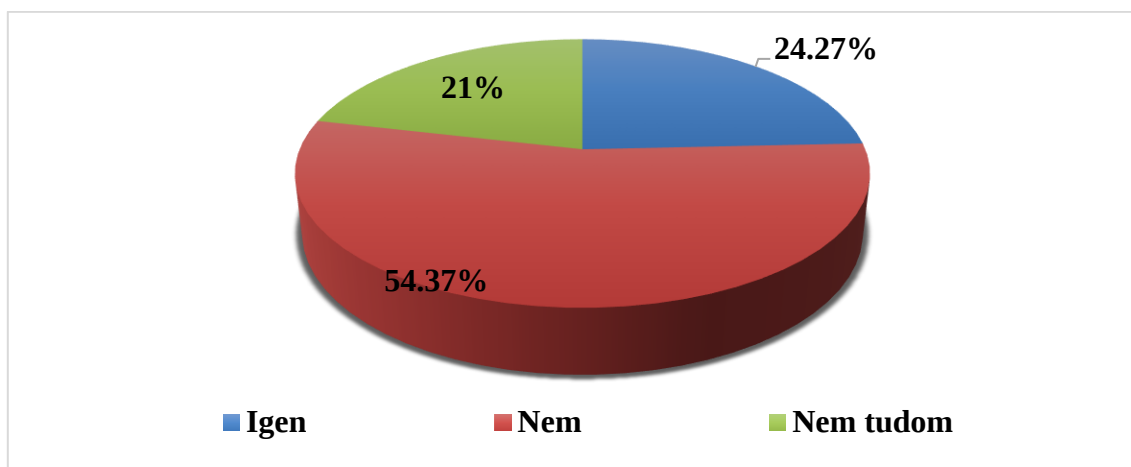
Új termékek, mint például ízesített vagy funkcionális borvizek kifejlesztése élelmiszer-mérnökök és táplálkozástudományi szakemberek munkáját igényli.

30. ábra: A borvíz különböző típusú hasznosításának munkahely teremtő képessége (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

A válaszadók 54,37%-a szerint nem becsüljük kellőképp a természet adta kincsünket, hogy a jövő generációi is élvezhessék gazdasági és élettani pozitív hatásait, 24,27% úgy érzi, hogy megfelelően értékeljük a borvizet, 21% nem tudja eldönteni (29. ábra).

31. ábra: A borvíz értékelése, mint az emberiség természeti kincse (%)

Saját kutatás és szerkesztés, 2024. N=118

A válaszadók meglátása szerint a víz, mint természeti kincs, kulcsfontosságú az emberi élethez, az ökoszisztémákhoz és a gazdasághoz. Azonban a víz megbecsülése és fenntartható kezelése globálisan nagy kihívások elé állítja a társadalmat. Jelenleg számos tényező nehezíti a vízkészletek fenntartható használatát, például a népesség növekedése, az iparosodás, a klímaváltozás és a vízzel való gazdálkodás gyakran rossz hatékonyságú módjai, a pazarlás.

A jövő generációi számára a víz élvezete és gazdasági hatásainak kihasználása jelentős mértékben függ attól, hogy milyen stratégiákat alkalmazunk ma. Éppen ezért fontos a víztudatosság növelése a lakosság körében, hogy mindenki értse a víz értékét és felelősségteljesen használja. A víz, mint természeti erőforrás fenntartható használata mindannyiunk felelőssége, és döntő jelentőségű a jövőbeli generációk életminőségének megőrzése érdekében.

A szennyezett vagy ihatatlan vízü források „meggyógyítása” komplex feladat, amely több lépésből és stratégiából áll. A vízminőség javítására és a vízforrások fenntartható kezelésére csökkenteni kell a forrásszennyezést, szigorúbb környezetvédelmi szabályozásokat kell bevezetni és azok betartását ellenőrizni, különösen az ipari kibocsátások, mezőgazdasági műtrágyázás és a háztartási szennyvíz kezelése terén. A szennyező anyagok forrásainak pontos azonosítása elengedhetetlen, legyen szó ipari, mezőgazdasági vagy városi eredetű szennyeződésekről. Különböző fizikai és kémiai víztisztítási technológiák használata és klórozás alkalmazása is eredményes lehet a víz tisztítására. A vízhasználat csökkentése és a víz újrahasznosítása, például az esővíz gyűjtése is jelentős vízspórlást eredményezhet.

Fontos a közösségek oktatása a vízszennyezés okairól és következményeiről, valamint a személyes és közösségi szintű megelőző lépésekről.

Bár a víztisztítási intézkedések megvalósítása összetett és költséges lehet, de elengedhetetlen a vízforrások hosszú távú védelme és a közösségek egészségének biztosítása érdekében.

5. Következtetések, javaslatok

A kapott eredmények alapján igazolhatók a hipotéziseim.

A kutatás eredményei szerint a privatizációs folyamatok valóban növelték a munkanélküliséget, azzal, hogy sok állás megszűnt. Ugyanakkor új vállalkozások jöttek létre, ami hosszú távú gazdasági növekedési potenciált jelenthetnek. Ez alátámasztja a hipotézist, hogy bár rövidtávon a munkanélküliség nőtt, hosszú távon lehetnek pozitív gazdasági hatások, tehát **első hipotézisem, amely szerint „a privatizációs folyamatok pozitívan befolyásolják a helyi gazdaságok fejlődését, azonban rövidtávon növelhetik a munkanélküliséget az állami vállalatok szerkezeti átalakulása és leépítések miatt” igaznak bizonyult.**

A válaszadók majdnem fele dolgozott az iparban a rendszerváltozás előtt, de a privatizáció és dezindusztrializáció következtében jelentős munkahelyek szűntek meg ebben a szektorban. Ez a folyamat hosszú távú munkanélküliséget okozott, ami összhangban van a **második hipotézisemmel, amely szerint „a dezindusztrializáció negatív hatással van a helyi munkaerőpiacra, különösen az ipari munkahelyek csökkenése miatt, amely hosszú távú munkanélküliséget eredményezhet”, eszerint ez a hipotézis is beigazolódott.**

A technológiai fejlődés által indukált változások szintén megfigyelhetők a válaszadók körében, ahol sokan nem a saját szakmájukban helyezkedtek el újra, hanem átképzésre volt szükségük. Ez a folyamat új munkakörök megjelenését és régiek megszűnését eredményezte, ami **igazolja a harmadik hipotézisemet, amelyben megfogalmaztam, hogy „a technológiai fejlődés mind rövid, mind hosszú távon változásokat hoz a foglalkoztatási szerkezetben, ahol bizonyos munkakörök megszűnnek, míg újak jelennek meg, kihívásokat teremtve a munkaerő átképzése és alkalmazkodása terén”.**

A válaszadók közül sokan láttak jelentős gazdasági potenciált az ásványvíz-termelésben és felhasználásban, amely nemcsak új munkahelyeket teremtett, hanem hozzájárult a helyi gazdaság diverzifikálásához is. Ez **megerősíti a negyedik hipotézist, miszerint „Csíkszentkirály példáján keresztül az ásványvíz-termelés és felhasználás jelentős gazdasági potenciállal bír a helyi közösségek számára, elősegítve a foglalkoztatás bővülését és a helyi gazdaság diverzifikálódását”** azaz az ásványvíz ipar pozitív hatással van a helyi közösségekre.

Ezek az eredmények alátámasztják a kutatásom hipotéziseit, és rávilágítanak a privatizáció, dezindusztrializáció, technológiai fejlődés, valamint az ásványvíz-termelés helyi gazdasági és társadalmi hatásaira Csíkszentkirályon.

A lakosság majdnem fele a rendszerváltás előtt Csíkszentkirályon dolgozott, kétötöde akkor még nem volt alkalmazásban, egyötöde más településen vállalt munkát. A rendszerváltás után a válaszadók több mint fele a megyeközpontban, vagy szomszédos településeken talált munkát, kétötöde Csíkszentkirályon dolgozik. Ezek az adatok már tartalmazzák azokat a munkavállalókat is, akik a rendszerváltás előtt még nem voltak aktívak a munkaerőpiacon. A privatizáció hatását a lakosság háromnegyede tapasztalta negatívnak. Számos helyi ipari egység vagy megszűnt, vagy átalakult, aminek közvetlen következménye volt a munkahelyek csökkenése. Ez főleg a nehéz- és könnyűiparban dolgozó lakosságot érintette negatívan. Ugyanakkor új, piaci alapon működő vállalkozások is létrejöttek, amelyek új munkalehetőségeket teremtettek, bár ezek gyakran nem pótolták a megszűnt állami munkahelyeket.

A rendszerváltás előtt a lakosság kétötöde dolgozott iparban, a privatizáció után a munkavállalók nem egészen egyötöde ipari munkás, megnőtt a szolgáltatásokban dolgozók száma, és azoké, akik saját céget alapítottak. Azok, akik az iparban dolgoztak, vagy borvíztöltődében, vagy a faiparban, az úgynevezett „dongagyárban” dolgoztak. Volt, aki azért maradt munkahely nélkül, mert megszűnt a vállalat, vagy önként lemondott az állásáról, másokat elküldtek a munkahelyükről, vagy előre hozott nyugdíjba mentek, ezért a dolgozók nem támogatták az ipari vállalatok megszüntetését, és az elbocsátásokat.

A munkahelyük elvesztése után sokan nem a saját szakmájukban találtak új munkát. Volt, aki nem tudott lépést tartani a modern technológiákkal, vagy fiatalabb munkatársakat kerestek az adott feladatra, esetleg a végzettségi szintjét nem tartották megfelelőnek.

A privatizáció társadalmi feszültségeket is generált, mint például a szegénység és a társadalmi egyenlőtlenségek fokozódása. Másrészt, a vállalkozói szellem erősödése és a magánkezdemenyezések támogatása hozzájárult a közösségi öntudat erősödéséhez. A válaszadók egy része azonnal talált munkahelyet, mások rövid idő elteltével, megint mások hosszabb idő múltán, vagy vállalkozásba kezdtek.

A privatizáció és gazdasági átalakulások során gyakran az emberek nem tudtak azonnal azonos szakterületen elhelyezkedni, és szükségessé vált új készségek elsajátítása vagy más területekre való átállás, ami lehetővé tette számukra, hogy alkalmazkodjanak a megváltozott gazdasági körülményekhez és munkaerő piaci igényekhez. Kiemelt területek az információtechnológia, az automatizálás és az innovatív gyártási technológiák. A technológiai fejlődés és a digitalizáció elősegítheti az ipar, mezőgazdaság, szolgáltatások bővülését, és a jól képzett munkaerő számára stabil munkalehetőséget kínál.

A Hargita Gyöngye borvíztöltődénél történt elbocsátások következményeként a legtöbb család rossz, vagy nagyon rossz anyagi helyzetbe került, mások pedig azonnal saját vállalkozást indítottak. Ezek a változások nemcsak a munkaerőpiac szerkezetét alakították át, hanem országos szinten számos embert arra is ösztönöztek, hogy jobb lehetőségek után kutassanak külföldön. Csíkszentkirály csak kevesen próbáltak külföldön találni megélhetést.

Az általános vélemény szerint a borvízben rengeteg kiaknázható lehetőség rejlik, széleskörű felhasználási lehetőségeket kínál, mind az egészségügyi, mind a gazdasági szempontból, és vannak olyanok, akik szerint nagy részben kiaknázták Csíkszentkirályon a borvízben rejlő lehetőségeket, mások szerint csak részben, olyan is akad, aki szerint egyáltalán nincsenek kihasználva a lehetőségek. Különböző lehetőségeket fogalmaztak meg annak kapcsán, hogy milyen módon lehetne még jobban hasznosítani a számtalan borvízforrás kínálta lehetőségeket Csíkszentkirályon. Ilyen lehetőségek a benti gyógyfürdő mellett lévő külső medence felújítása és üzemeltetése, a benti és kinti gyógyfürdők felújítása mellett egy kezelőbázis létrehozása, ezáltal idecsalogatva a gyógyulni vágyó embereket, a meglévő gyógyfürdő kibővítése, újraindítása és modernizálása. Úgy gondolják, hogy ha a palackozáson kívül más hasznosítása is van a borvíznek, az új munkahelyek jöhetnek létre. A borvízforrások vonzzák a turistákat, így ezekben a központokban szükség van idegenvezetőkre, recepciósokra, masszőrökre és egyéb vendéglátó-ipari szakemberekre. A borvizek terápiás használata orvosi szakértők munkalehetőségeit teremti meg. Az új termékek, mint például ízesített borvizek kifejlesztése élelmiszermérnökök és táplálkozástudományi szakemberek munkáját igényli.

Sokan úgy vélik, hogy a vízkészletek fenntartható használata kulcsfontosságú a jövő generációi számára, és fontos a víztudatosság növelése a lakosság körében..

A kutatás eredményeiből levont következtetések alapján több konkrét javaslatot és tennivalót is megfogalmazhatunk, amelyek célja a helyi gazdasági és társadalmi helyzet javítása Csíkszentkirályon.

Véleményem szerint gazdaságserkentő hatása lehet pénzügyi és szakmai támogatások biztosítása a kis- és középvállalkozásoknak, hogy elősegítsék az új vállalkozások létrehozását és a meglévők bővítését. Ez magában foglalhat adókedvezményeket, hitellehetőségeket és üzletfejlesztési tanácsadást.

Meglátásom szerint átképzési programok szervezésével fel lehet zárkóztatni a munkavállalókat, hogy a munkaerő meg tudja felelni a technológiai fejlődés által támasztott új követelményeknek. Különösen fontos ez az iparágakban dolgozók számára, ahol a munkaköri feladatok gyorsan változhatnak.

Úgy gondolom, hogy a helyi infrastruktúra fejlesztésével vonzóbbá tehetik a térséget a beruházók számára. Ez magában foglalhatja útépítési projekteket, a közlekedési hálózat modernizálását és a digitális infrastruktúra bővítését.

Közösségi programok indításával, amelyek célja a helyi lakosság társadalmi integrációjának elősegítése (ez magában foglalhatja kulturális, oktatási és szabadidős programokat), erősítik a közösségi összetartozást és csökkentik a társadalmi kirekesztettséget.

Véleményem szerint bővíteni kell a felnőttképzés és átképzés szakmai skáláját, hogy színvonalas szakirányú oktatást nyújthassanak, ami hozzájárul a lakosság jobb munkaerőpiaci esélyeihez.

Az ásványvíz-kitermelési technológiákat és módszereket úgy kell(ene) tovább fejleszteni, hogy maximalizálják a gazdasági hasznot, miközben minimalizálják a környezeti lábnyomot. Ez magában foglalhatja a vízkivonás szabályozását és a források megóvását célzó intézkedéseket.

Szükségesnek tartom a helyi turisztikai és kulturális attrakciók bővítését, fejlesztését, hogy növeljék a térség turisztikai vonzerejét. Ez magában foglalhatja a történelmi helyszínek felújítását, új látványosságok létrehozását, és a helyi kultúrára és természeti adottságokra épülő turisztikai csomagok kialakítását.

Úgy gondolom, hogy ezek a javaslatok és tennivalók segíthetnek Csíkszentkirály gazdasági és társadalmi helyzetének javításában, elősegítve a helyi közösségek jólétét és a régió hosszú távú fenntartható fejlődését.

Összefoglalás

Diplomadolgozatomban a Csíkszentkirály községben történő vidékfejlesztési és munkaerőpiaci változásokat elemeztem, betekintést nyújtva az 1989 utáni gazdasági és társadalmi átalakulások lokális hatásaiba. A kutatás központi témái közé tartozik a privatizáció, a dezindusztrializáció, és a technológiai fejlődés, amelyek mindegyike alapvetően formálta át a helyi gazdasági és foglalkoztatási szerkezetet, valamint a társadalmi viszonyokat.

Részletesen körbejártam a privatizáció komplex hatásait Csíkszentkirályon, kiemelve, hogy ez a folyamat jelentős munkahelyvesztéssel járt, amely a lakosság egy jelentős részét érintette. Az állami vállalatok magánszektorba való átadása gyakran nem járt a hatékonyság növekedésével, hanem inkább a munkahelyek számának csökkenésével. Kutatásom rámutat arra, hogy bár a privatizáció hozzájárult a piaci alapú gazdaság kialakulásához, a gyakorlatban sok kihívást is generált, például a munkanélküliség növekedését és a társadalmi egyenlőtlenségek fokozódását.

Elemeztem a dezindusztrializáció hatásait is, amelyek jelentős gazdasági átrendeződéssel jártak. Az ipari tevékenységek visszaszorulása munkahelyek megszűnését okozta, amely különösen a középkorú munkavállalói réteget érintette hátrányosan. Ugyanakkor új lehetőségek is megjelentek más szektorokban, például a szolgáltatásokban és a turizmusban, amelyek hozzájárultak a hosszú távú gazdasági diverzifikációhoz.

A technológiai előrelépések, bár javítják az általános munkafeltételeket és növelik a termelékenységet, szintén munkaerő-felesleget eredményeztek, ami további munkahelyek megszűnéséhez vezetett. Felhívtam a figyelmet arra, hogy a technológiai adaptáció és az újra-, vagy átképzés elengedhetetlen a helyi munkaerő számára, hogy képesek legyenek lépést tartani az új gazdasági realitásokkal.

Végezetül, kiemeltem a vidékfejlesztési stratégiák fontosságát Csíkszentkirály gazdasági stabilizálásában. Javaslatokat tett a helyi gazdaság diverzifikálására, a mezőgazdasági és turisztikai potenciál jobb kihasználására, valamint a helyi termékek piaci pozíciójának erősítésére. Ezeknek a stratégiáknak a célja a helyi lakosság életkörülményeinek javítása és a gazdasági önfenntartás elősegítése.

Függelékek

1. számú függelék

NYILATKOZAT

Alulírott **Vásárhelyi Alpár**, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vidékfejlesztési Agrármérnöki szak, levelező tagozatának végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a

„Gazdasági átalakulások és társadalmi hatásaik Romániában: A vidékfejlesztés és a munkaerőpiaci változások vizsgálata Csíkszentkirály község példáján keresztül”

címmel védésre benyújtott diplomadolgozatom saját munkám eredménye, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmakat korrekt módon kezeltem.

Gödöllő, 2024. április

.....

hallgató aláírása

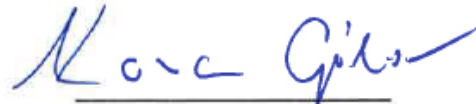
NYILATKOZAT

Vásárhelyi Alpár (hallgató Neptun azonosítója: **F1RPT8**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Gyöngyös, 2024. április 16.

Dr. Koncz Gábor
belső konzulens

Felhasznált irodalom

- Agerpres (2023): Rekordszintet ért el tavaly az uniós foglalkoztatási ráta – Románia a sereghajtók között, <https://maszol.ro/gazdasag/Rekordszintet-ert-el-tavaly-az-unios-foglalkoztatasi-rata-Romania-a-sereghajtok-kozott>
- Baldwin, R., Forslid, R. (2020): Globotics and Development: When Manufacturing is Jobless and Services are Tradable. National Bureau of Economic Research.
- Bányai J. (1932): A Székelyföld, mint fürdőország, Az Erdélyi Múzeum Egyesület Tizedik Vándorgyűlésének Emlékkönyve, Kolozsvár
- Benedek L. (1996): Tanácsadás munkanélkülieknek. Kézikönyv a szociális munka gyakorlathoz, Bp.
- Benedek J. (2011): Románia. Tér, gazdaság, társadalom, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kriterion, Kolozsvár.
- Benedek J. (2014): A társadalom térbelisége és térszervezése. A romániai regionális egyenlőtlenségek társadalomföldrajzi vizsgálata, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár–Miskolc, Doktori értekezés.
- Borbély L. (2009): A regionális fejlődés elmélete és modellje. Policentrikus fejlődés, Közgazdász fórum, 12. évf.
- Consiliul Judeţean Harghita (1997): Cartea Albă a apelor minerale din judeţul Harghita. Csíkszereda
- Csoba J. (2007): A munkaerőpiac és a munkaerő iránti kereslet változása. (Csoba J. - Czibere I. szerk.): Tipikus munkaerőpiaci problémák-atipikus megoldások, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 9-24 o.
- Hargita Gyöngye (2024): Istorie. <https://www.perlaharghitei.ro/index.php?page=comp>
- Danson M. (2005): Old Industrial Regions and Employability. Urban Studies, February 2005, Vol. 42, No. 2, pp. 285– 300.
- Earle J. S.. – Telegdy Á. (1998): A romániai tömeges privatizációs program eredményei. Közigazgatási szemle XLV. évf., 1998. május p 479–493.
- Erdélyi Statisztikák (2024): Csíkszentkirály. <http://statisztikak.erdelystat.ro/adatlapok/csikszentkiraly/1438>
- Erdős E. (2000): A privatizáció és annak tőzsdei útja, Ph.D. értekezés. MIDRA, Miskolci Egyetem

- Eur-Lex (2024): elismert természetes ásványvizek jegyzéke. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2013.095.01.0038.01.HUN&toc=OJ%3AC%3A2013%3A095%3AFULL
- Eur-Lex (1980): 80/777/CEE ásványvíz direktíva. 31980L0777 számú dokumentum, Special edition in Hungarian Chapter 13 Volume 006 P. 50 - 59
- Florian V. (2005): Riscul social cercul vicios al comunităților rurale, Editura Terra Nostra, Iași. 38. o.
- Fresenius, W., Fresenius, L., Fresenius, R (1921): Herr Professor Dr. Leo Grünhut, Fresenius' Journal of Analytical Chemistry, Volume 60, Numbers 1-2 / January, 1921
- Halmai P. (2018): Az európai növekedési modell kifulladás, Akadémiai Székfoglaló. Közgazdasági Szemle, LXV. évf., 2018. február (122–160. o.)
- Hargita Gyöngye (2024): Perla Harghitei. https://www.perlaharghitei.ro/index.php?page=springs&lang=hu&prod_type=&mr=62&p
- Hegyi-Kéri Á. (2015): A dezindusztrializáció hatása a munkaerőpiacra a visegrádi országok régiói és Miskolc példáján 1999-2012 között, Miskolc.
- INS - Nemzeti Statisztikai Intézet (2023): http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/popdom1ian2017r_0.pdf
- INS (2023): Statisztikai intézet: 5,8 százalékra nőtt a munkanélküliségi ráta 2022 utolsó negyedében, <https://www.erdon.ro/romania/2023/03/statistikai-intezet-58-szazalekra-nott-a-munkanelkulisegi-rata-2022-utolso-negyedeveben>
- Ioancea L. (2013): Monografia industriei alimentare sectoarele bere, spirt, amidon, drojdii, ape minerale și plate. Bákó, Babel kiadó
- Jakobi Á. (2007) Az információs társadalom térbelisége. Regionális Tudományi Tanulmányok. 13. ELTE Regionális Tudományi Tanszék, Budapest.
- Kaiserliches Gesundheitsamt (1907): Weber Kiadó, Deutsches Bäderbuch. Germany
- Kovács A.D, Farkas J. Zs., Perger É. (2015). A vidékfogalma, lehatárolása és új tipológiai kísérlete, Tér és Társadalom, 29. évf. 1 szám.
- Legea 76/2002 (Törvény)
- Legea 72/2002 (Törvény)
- Léstyán F. (1997): Csíkszentkirály temploma és családjai, Gloria Kiadó, Kolozsvár.

- Lux G. (2011) The disintegration and reorganisation of industry in the Western Balkans. pp. 379-399. In: Horváth Gy. - Hajdú Z (eds.) Regional Transformation Processes in the Western Balkan Countries. Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences pp.638, Pécs
- Megyei Munkaerő Elosztó Ügynökség: AJOFM, 2024
- Mező D. (2022): Foglalkoztatottság és technológiai fejlődés. Mesterséges intelligencia – interdiszciplináris folyóirat, IV. évf. 2022/1. szám. 69-78.
- Művelődés (2014): Ásványvizekben bővelkedő Székelyföld. LXVII. évfolyam - 2014 Október
- Orbán B. (1868) A Székelyföld leírása, Pest.
- Peticilă M. (2019): Raport CE: România va pierde 7,8 milioane de locuitori, 40% din populație, până în 2060 dacă se dublează migrația. Vor pleca oamenii cu educație înaltă și calificati. <https://www.edupedu.ro/raport-ce-romania-va-pierde-78-milioane-de-locuitori-40-din-populatie-pana-in-2060-daca-se-dubleaza-migratia-vor-pleca-oamenii-cu-educatie-inalta-si-calificati/>
- Péter E. – Makfalvi Z. (2009): A romániai ásványvíz palackozá fejlődésének korszakai. Miskolc, Egyetemi Kiadó
- Polónyi I. (2002): Az oktatás gazdaságtana, Osiris Kiadó, Budapest, 187-238 oRoman M., Voicu C. (2010): Câteva efecte socioeconomic ale migrației forței de muncă asupra țărilor de emigrație. Cazul României, Academia de Studii Economice, București
- Pop, D. és Ionescu, L. (2011). Románia a rendszerváltás után: Gazdasági és társadalmi változások. Bukarest: Román Akadémia Kiadó
- Prugberger T. (2008): Az európai szociális jog vázlata, Lícium-Art Kiadó, Budapest
- Samuelson, Paul A. - Nordhaus, William D. (2005): Közgazdaságtan. Budapest, Akadémiai Kiadó
- Sandu D. (2000): Dezvoltare și sărăcie în satele României, București, 575-598 o.
- Straub, J. (1950). Erdélyi gyógyvizek (ásványvizek) kémiai összetétele, különös tekintettel a ritkább alkatrészekre és ezek biokémiai jelentőségére, A Magyar Állami Földtani Intézet Évkönyve, XXXIX.Kötet, I.Füzet, Magyar Állami Földtani Intézet Kiadása. Budapest
- Szabó Á, (2003): A privatizáció hatása a romániai vállalatok működésére, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Ph.D. értekezés.

- Szalavetz A. (2007): Műszaki fejlődés és tőkeintenzitás. Közgazdasági Szemle, LIV. évf., o. 184–198.
- Szellő J. (2014): Az önkéntes munka típusai, hagyományai Európában. PPT, PTE FEEK
- Szili-Fodor D. (2011): LEADER program tapasztalatai a Nyugat-Dunántúli régióban, Pannon Egyetem, Gazdálkodás- és Szervezéstudomány Doktori Iskola.
- Székely-Doby A. (2009) India és a válság. In.: Székely-Doby András és Szilágyi Judit(eds.): A globális válság: hatások, gazdaságpolitikai válaszok és kilátások. 6. kötet. A válság hatása a meghatározó és a feltörekvő nem európai országokban.. MTA VKI, Budapest. pp. 55-59.
- Takács Z. (2004) Az ipar leépülésének jelensége néhány külföldi példán. In. Észak-Magyarország gazdasági helyzete, 1990-2001 Adatok, tendenciák, elemzések, Tóth I. J. (eds.), Kopint-Datorg Budapest, 13-26. o.
- Térképek (2024): Székelyföld térképek. <http://szekelyfold.terkepek.net>
- Tóth M., Baksay G., Bilek P., Czakó V., Gáspár P., Orbán G. (2003): A privatizáció összehasonlító elemzése a csatlakozó és egyes átalakuló gazdaságokban, ICEG Európai Központ, Budapest.
- Udvari I. (2018): Csíkszentkirály helynevei, Debreceni Egyetem, Debrecen.
- Vincze M. (2000): A vidékfejlesztés esélyei és buktatói a Székelyföldön, A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a II. Székelyföld Konferencia előadásaiból, Erdélyi Magyar Adatbank.
- Vincze M. (2015): Románia vidékpolitikája felül- és alulnézetből, Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- Vremiş M. (2016): Profilul femeilor migrante, Biroul Național de Statistică, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Enitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), – Chișinău, Tipografia Centrală

Interjúk

- **Jurcsák Levente** - Csíkszentkirály alpolgármestere
- **Tóke Tibor** - helyi tanácsos
- **Vásárhelyi Éva** - a polgármesteri hivatal alkalmazottja

Mellékletek

Kérdőív

Vásárhelyi Alpár vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem vidékfejlesztési agrármérnök mesterképzés végzős hallgatója. Diplomadolgozatomban a „Gazdasági átalakulások és társadalmi hatásaik Romániában: A vidékfejlesztés és a munkaerőpiaci változások vizsgálata Csíkszentkirály község példáján keresztül „vizsgálom. Kérem, a kérdőív kitöltésével segítse munkámat.

1. Az Ön neme

- a. Nő
- b. Férfi

2. Az Ön életkora

- a. 18-25 év
- b. 26-35 év
- c. 36-45 év
- d. 46-55 év
- e. 56-65 év
- f. +66 év

3. Mi a családi állapota

- a. Egyedülálló
- b. Kapcsolatban
- c. Házasság
- d. Elvált
- e. Özvegy

4. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

- a. Elemi iskola
- b. Általános iskola
- c. Középiskola
- d. Egyetem

5. Mi Önnek a munkaerőpiaci helyzete?

- a. Beosztott teljes munkaidőben
- b. Beosztott részmunkaidőben
- c. Egyéni vállalkozó

- d. Munkanélküli
- e. Háztartásbeli
- f. Nyugdíjas

6. A rendszerváltás előtt hol dolgozott?

- a. Csíkszentkirályon
- b. Szomszédos településre ingáztam
- c. Távolabbi településen (pl. Bányaság)
- d. Egyéb....

7. A rendszerváltás óta hol dolgozik?

- a. Csíkszentkirályon
- b. Szomszédos településre ingázom
- c. Távolabbi településen (pl. Bányaság, külföld)
- d. Egyéb....

8. Ön szerint hatással volt-e a község gazdasági életére a rendszerváltást követően az ipari egységek privatizációja?

- a. Igen
- b. Nem

9. Ha igen, milyennek értékeli ezt a hatást?

- a. Nagyon rossz
- b. Rossz
- c. Semleges
- d. Jó
- e. Nagyon jó

10. Milyen területen dolgozott a rendszerváltás előtt?

- a. Ipar
- b. Mezőgazdaság
- c. Szolgáltatás
- d. Egyéb....

11. Ön dolgozott-e hivatalos munkaviszonyban Csíkszentkirály bármelyik borvítöltődéjében vagy a fafeldolgozóban?

- a. Igen
- b. Nem

12. Ha dolgozott hány évet?

- a. Kevesebb, mint 1 évet

- b. 1-3 év között
- c. 3-5 év között
- d. 5-10 év között
- e. 10-40 év között

13. Ha dolgozott, akkor miért szűnt meg a munkaviszonya?

- a. Megszűnt a gyár
- b. Önként eljött a gyártól
- c. Leépítés miatt
- d. Nyugdíjba ment
- e. Egyéb...

14. Ön egyetértett több üzem bezárásával, illetve a működő gyárban történt leépítésekkel?

- a. Igen
- b. Nem

15. A gyárak bezárása vagy a Hargita Gyöngye borvíztöltődében bekövetkezett leépítések után azonnal sikerült elhelyezkednie más munkahelyen?

- a. Igen, azonnal
- b. Nem, csak kevés idő elteltével
- c. Nem, csak több idő elteltével
- d. Nem, azóta sem kaptam más munkahelyet

16. A munkahelyváltás óta a korábbi szakmájában talált új munkahelyet?

- a. igen
- b. nem

17. Mi az oka annak, hogy nem talált új állást az eredeti szakmájában?

.....

18. Milyen területen dolgozik a munkahelyváltás óta?

- a. Ipar
- b. Mezőgazdaság
- c. Szolgáltatás
- d. Egyéb....

19. A munkahelyváltás óta a korábbi szakmájában talált új munkahelyet?

- a. Nem
- b. Igen

20. Melyik terület jelenthet nagyobb perspektívát egy 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol az

1. a legkevésebb-5 a legjelentősebb perspektívát jelenti?

	1	2	3	4	5
Ipar					
Mezőgazdaság					
Turizmus					
Szolgáltatás					
Egyéb....					

21. **Milyen hatással volt az ön illetve családja anyagi helyzetére a gyárak megszűnése és a Hargita Gyöngye borvíztöltődében bekövetkezett leépítések?**

- a. Nagyon rossz
- b. Rossz
- c. Nem volt hatással
- d. Jó

22. **Gondolt-e már arra, hogy más településen, vagy országban vállaljon munkát?**

- a. Nem
- b. Igen, belföldön
- c. Igen, külföldön

23. **Ön szerint milyen lehetőségek rejlenek a borvízben?**

.....

24. **Ön szerint mennyire van kiaknázva a természeti kincsünk a borvízben rejlő lehetőségek Csíkszentkirályon?**

- a. Teljesen
- b. Nagyrésztben
- c. Részlegesen
- d. Egyáltalán

25. **Ha ön szerint nincsen teljesen kihasználva a számtalan borvízforrás milyen lehetőségeket lát a felhasználására?**

- a. Meglévő gyógyfürdő kibővítése, újraindítása és fejlesztése
- b. A benti gyógyfürdő mellett lévő külső medence felújítása és üzemeltetése
- c. A benti és kinti gyógyfürdők felújítása mellett egy kezelőbázis létrehozása ezáltal idecsalogatva a gyógyulni vágyó embereket
- d. Nincs ötletem
- e. Egyéb válasz...

26. Ön szerint az ásványvíz palackozásán kívüli más felhasználása a borvíznek tudna munkahelyeket biztosítani a falu lakóinak?

- a. Igen
- b. Nem
- c. Talán

27. Ön szerint megbecsüljük eléggé természeti kincsünket a vizet, és a jövő generációk is fogják tudni élvezni gazdasági és élettani hatásait?

- a. Igen
- b. Nem
- c. Nem tudom
- d. Egyéb válasz

28. Ha ön szerint nem, akkor mit tehetünk annak érdekében, hogy ez megváltozzon?

(például a mindenki által ismert András Pista borvize annyira szennyezett, hogy már senki nem tölti ott a fogyasztásra szánt vizét)

.....

Köszönöm a hasznos segítségét!

Csíkszentkirály SWOT elemzése

	Belső meghatározó	Külső meghatározó
Pozitívumok	Erősségek S - a levegő, folyó, patakok, erdők, mezők, szántóföldek nem szennyezettek, - a település egésze közművesítve van (víz, szennyvíz, gáz, villany, telekommunikációs szolgáltatások), - az aktív lakosság száma stagnál, az aktív lakosság több mint 1000 fő, - aszfaltút vezet a településre minden irányból, illetve minden utcáját aszfalt borítja, - 16 éve a polgármesteri címet ugyanaz a személy tölti be, folytonosság jellemzi a települést, - napközi, óvoda, iskola léte a településen, - mezőgazdasági potenciál, jó termőföldekkel rendelkezik, - nagy erdőterülettel rendelkezik - családorvosi rendelővel, fogászattal és gyógyszerházzal rendelkezik, - hatalmas altalaj kinccsel rendelkezik ez az ásványvíz, - több száz borvíz (gyógy- vagy ásványvíz erdélyi neve) forrása van, ezek különböző gyógyhatású vizek, - Borsáros és Lucs tőzeglápok, természeti ritkaságok és különlegességek, - kulturális örökséget őrző csoportok, egyesületek.	Lehetőségek O - továbbtanulási lehetőségek közelsége Csíkszeredában középiskolák és egyetem révén (7 km), - a mezőgazdaság számára adott támogatások, - turizmus fejlesztése a gyógyászati lehetőségeket kihasználva, - ökológiai gazdálkodás és az állattenyésztés fellendítése, - kézművesség felélesztése a településen az idős emberek segítségével, - külföldi tőke bevonása a falu fejlesztésére, - hatékony erdőgazdálkodás, a fa felhasználásra különböző típusú lehetőségek kialakítása, - vendéglátó ipar bővítése.

Negatívumok	Gyengeségek W - egyre kevesebben élnek földművelésből, rengeteg mezőgazdasági terület marad megműveletlenül, - roma gyerekek kimaradása az oktatásból, - a roma közösség alacsony szintű integrációja, szegregációja - az orvos nem a községben lakik - nincsenek a közösség érdekeit szolgáló alapítványok, szervezetek, - az autópálya több száz kilométer távolságra van a településtől - nincsen kihasználva a borvizek jó tékony hatásai, - nincs turizmus, - környezetszennyezés, - hulladékártolás, hulladékgtádzálkodás híánya - a természetvédelem alacsony szintje, környezettudatosság híánya, - a vállalkozások csökkenése, - a munkahelyi lehetőségek csökkenése, - a természet adta lehetőségek nem megfelelő kihasználása.	Veszélyek T - az autópálya távolsága megnehezíti a befektetők vonzását, - a város (Csíkszereda 7 km) és külföld vonzereje a lakosság csökkenéséhez vezethet, ami hosszú távon a település előregedéséhez járul hozzá, - a város közelsége és nagy potenciálja kevés lehetőséget ad versenyképesség szempontjából a szomszédos falunak, - a roma népesség számának növekedése, - a munkahelyek híánya a népesség elvándorlásához vezethet, - a turizmus fellendítésének híánya, - a meglévő infrastruktúra amortizálása a folyamatos karbantartások híányából adódóan, - hagyományos népi mesterségek eltűnése, - az altalajkincsek kimerülése, beszennyezése, - Románia kevés segítséget nyújt a többségében magyar lakta településeknek.
-------------	--	--

A Románia által elismert székelyföldi természetes ásványvizek jegyzéke

Kereskedelmi megnevezés	A forrás neve	A kitermelés helye
BIBORTENI	Biborteni F8	Biborteni (județul Covasna)
BIBORTENI	Biborteni F9	Biborteni (județul Covasna)
BILBOR	F1 SNAM	Bilbor (județul Harghita)
BILBOR	Q1	Bilbor (județul Harghita)
BODOC	Bodoc	Bodoc (județul Covasna)
BORSEC	Borszék	Borszék (județul Harghita)
BORSEC	Făget BORSEC	Borszék (județul Harghita)
CRISTALINA	FI	Sâncrăieni (județul Harghita)
DEALUL CETĂȚII	FH1	Csíksereda (județul Harghita)
MALNAȘ MARIA	Izvorul Maria	Malnaș (județul Covasna)
ODÜSZEUSZ	F1 bis	Malnaș Băi (județul Covasna)
PERLA COVASNEI	F1	Tg. Secuiesc (județul Covasna)
PERLA HARGHITEI	F1, F2	Sâncrăieni (județul Harghita)
PERLA HARGHITEI	FH2	Sântimbru (județul Harghita)
SAGUARO	F3	Tg. Secuiesc (județul Covasna)
SESTINA	Șeștina	Valea Sălardului (județul Mureș)
TAVASZI HARGITA	FH2M	Csíksereda (județul Harghita)
STÂNCENI	Stânceni	Stânceni (județul Mureș)
HARGHITA TIVA	F8	Sâncrăieni (județul Harghita)
TUȘNAD	Tușnad	Tușnád (județul Harghita)
TUȘNAD	Tușnad Nou	Tușnád (județul Harghita)
VALEA BRAZILOR	Biborteni F7	Biborteni (județul Covasna)
VALEA IZVOARELOR	S1, S2 Kovászna	Kovászna (județul Covasna)

Forrás: Eur-Lex, 2024.

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A munkanélküli segítyt igénylők számának a változása országos szinten (fő)	15
2. ábra: Csíkszentkirály elhelyezkedése Székelyföldön	25
3. ábra: Korcsoportok szerinti megoszlás Csíkszentkirályon 2005-2022 között (fő).....	28
4. ábra: Csíkszentkirályon élő magyar és roma népesség számokban kifejezve (fő).....	29
5. ábra: A munkanélküli segítyt igénylők számának alakulása Hargita megében és Csíkszentkirályon (%).....	30
6. ábra: A válaszadók nemek szerinti megoszlása (%).....	31
7. ábra: A válaszadók korosztály szerinti megoszlása (%).....	32
8. ábra: Családi állapot szerinti megoszlás (%).....	32
9. ábra: Iskolai végzettség szerinti megoszlás (%).....	33
10. ábra: Munkaerőpiaci státusz szerinti megoszlás (%).....	34
11. ábra: A rendszerváltás előtti munkahely telephelye (%).....	34
12. ábra: A rendszerváltás utáni munkahely telephelye (%).....	35
13. ábra: A rendszerváltás utáni privatizáció hatása a gazdasági életre (%)	35
14. ábra: A rendszerváltás utáni privatizáció hatásának értékelése (%).....	36
15. ábra: A rendszerváltozás előtti munkahely ágazata szerinti megoszlás (%)	36
16. ábra: Hivatalos munkaviszony megléte a borvíztöltődében, vagy a fafeldolgozóban (%).....	37
17. ábra: A borvíztöltődében, vagy a fafeldolgozóban eltöltött munkaévek száma (%).....	37
18. ábra: A munkaviszony megszűnésének oka (%)	38
19. ábra: Az üzemek tevékenységének leállításának és az elbocsátások támogatottságának mértéke (%)	38
20. ábra: Az életkörülmények változása a privatizáció eredményeként (%).....	39
21. ábra: Az új munkahely megtalálásának gyorsasága (%)	39
22. ábra: Az új munkahelyen vállalt szakma (%).....	40
23. ábra: A szakmaváltás okai (%).....	40
24. ábra: A privatizálás után talált munkahely ágazonkénti megoszlása (%).....	41
25. ábra: Szakmaváltás mértéke (%)	41
26. ábra: A Hargita Gyöngye borvíztöltődében történt elbocsátások hatása (%).....	43
27. ábra: A privatizáció hatása a külföldi, vagy belföldi távolabbi munkahelyek keresésére (%).....	43
28. ábra: A borvízben rejlő lehetősége kiaknázásának mértéke Csíkszentkirályon (%)	44
29. ábra: Lehetőségek a borvíz további felhasználására (%).....	45
30. ábra: A borvíz különböző típusú hasznosításának munkahely teremtő képessége (%).....	46
31. ábra: A borvíz értékelése, mint az emberiség természeti kincse (%)	46

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A „kapitalista” és „szocialista gazdaság strukturális jellemzői.....	8
2. táblázat: A különböző ágazatok perspektívájának megítélése (fő)	42